

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Erika Tuvike

**AU TEOTAVA SISU AVALDAMINE INTERNETI
KOMMENTAARIUMIS JA MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE**

Magistritöö

Juhendaja:
prof. Irene Kull

Tallinn
2017

Sisukord

1.	Au teotava sisu avaldamine	7
1.1.	Au teotamine interneti kommentaariumis	7
1.1.1.	Interneti kommentaariumi kui <i>Web 2.0</i> rakenduse olemus	7
1.1.2.	Au teotamise mõiste ja elemendid.....	12
1.2.	Au teotava sisu õigusvastasus.....	17
1.2.1.	Väärtushinnangu õigusvastasus.....	17
1.2.2.	Faktiväite õigusvastasus ja õigusvastasust välistavad asjaolud.....	24
2.	Avaldatu sisu eristamise ja õiguste konflikt.....	29
2.1.	Väärtushinnangu ja faktiväite eristamine	29
2.1.1.	Eristamise vajalikkus	29
2.1.2.	Eristamise problemaatika	35
2.2.	Põhiõiguste konflikt.....	38
3.	Mittevaralise kahju hüvitamine interneti kommentaariumis	45
3.1.	Kommenteerimiskeskonnas toime pandud rikkumise eest vastutav isik	45
3.1.1.	Otsene vastutus	45
3.1.2.	Kaudne vastutus.....	48
3.2.	Kahju hüvitise väljamõistmist mõjutavad tegurid.....	52
3.3.	Nõude ulatus kindlaksmääramine.....	56
3.3.1.	Hüvitise vastavus varasemale kohtupraktikale.....	56
3.3.2.	Rikkumise raskus.....	57
3.3.3.	Hüvitise tõrjuv eesmärk.....	58
3.3.4.	Kahju tekitaja tegevus	59
3.3.5.	Hüvitise määramine kohtu poolt	60
	Kokkuvõte	63
	Abstract.....	68
	Kasutatud materjalid.....	71

Sissejuhatus

Interneti¹ kommentaarium on üks paljudest „kodaniku ajakirjanduse“ teostamise platvormidest, mis loodi eesmärgiga soodustada seeläbi isikute sõnavabadust ning kaasata ühiskondliku tähtsusega diskussiooni suuremal hulgal inimesi. Seega on interneti kommentaarium sõnavabaduse teostamise vahendiks, mida loetakse demokraatliku ühiskonna alustalaks. Ühe inimese õigus vabale eneseteostusele on aga alati seotud teise inimese õigusega aule ja heale nimele. Nii on interneti kommentaariumid muutunud soodsaks keskkonnaks isikuõiguste rikkumisele. Seda eelkõige seetõttu kommentaariumid võimaldavad kasutajal jääda oma väljaütlemistel anonüümseks. Viimasel ajal on muutunud üha aktuaalsemaks diskussioon interneti kommentaariumi olemusest ning selle pidaja vastutusest kolmanda isiku poolt avaldatud sisu eest.

Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS)² § 17 sätestab, et kellegi au ja hea nime ei tohi teotada. Au ja hea nime õiguskaitse, kui isiklike õiguste kaitse tagatakse võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS)³ normidega. Eesti Riigikohus on alates 1997. aastast asunud seisukohale, et au teotamine saab toimuda, kas ebaõigete faktiväidetega või väärtusotsustega, lähtudes eristamisel sellest, et: „faktiväide on põhimõtteliselt kontrollitav, tema tõesus ja väärus kohtumenetluses tõendatav. Väärtusotsustus väljendub isikule antud hinnangus, mis oma sisu (väljend) või vormi tõttu on konkreetsetes kultuurikeskkonnas halvustava tähendusega. Väärtushinnangut on küll võimalik põhjendada, mitte aga tõendada selle sisu tõesust või väärust“.⁴ Kohtupraktika näitab,

¹ Autor kasutab töös läbivalt “internet” väikese algustähega vastavalt Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 30.06.2008 otsusele, mille kohaselt väiketähega “internet” viitab üldisemale võrgustiku mõistele, kuivõrd suure tähega märgitakse konkreetset arvutivõrku. Eesti Keele Instituut. Keelenõuanne. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.emakeeleselts.ee/otsused/eskt_otsus_2008_int.pdf, (23.04.2017).

² Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.

³ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 31.12.2016, 7.

⁴ RKTko 5.12.1997, 3-2-1-99-97.

et avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks ning väärtushinnanguks ei pruugi aga olla lihtne. Avaldatus võivad andmed ning negatiivne hinnang olla lahutamatult seotud, mistõttu ei ole võimalik kahtlusteta tuvastada, kas isiku au teotati väärtushinnangu või faktiväitega.

Lähtuvalt eelnevast probleemipüstitusest on käesoleva magistritöö eesmärgiks uurida, kas au teotava sisu hindamisel on siiski oluline eristada faktiväiteid väärtushinnangutest. Töö autor on otsustanud probleemi käsitlel lähtuda interneti kommentaariumi eripärast, kuivõrd kommenteerimiskeskond on töö kirjutamise hetkel üheks problemaatiliseks au ja hea nime teotamise platvormiks.

Autor on püstitanud magistritöö hüpoteesiks, et kommenteerimiskeskonna eripära arvesse võttes, omab väärtushinnangu ja faktiväite vahetegu tähtsust protseduurilistel ja tõenduslikel põhjustel kui ka mittevaralise kahjuhüvitise väljamõistmisel.

Töö autorile teadaolevalt on Eestis interneti keskkonnas toime pandud au ja hea nime teotamisega seonduvaid õiguslikke küsimusi analüüsinud S. Luide ning M. Pild. M. Pild⁵ uuris 2016. aastal VÕS-is sätestatud õiguskaitsevahendite piisavust au teotamisel sotsiaalvõrgustikus, keskendudes oma töös eelkõige sotsiaalvõrgustiku kasutaja vastutusega seonduvale. Interneti kommentaariumi olemust väljendusvabaduse platvormina on uurinud S. Hion, käsitledes kommenteerimiskeskonda infoühiskonna teenusena infoühiskonna teenuse seaduse (edaspidi InfoTS)⁶ mõttes.⁷ Käesoleva töö autorit ajendas interneti kommentaariumis au teotamise teemal kirjutama Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi EIK) lahend *Delfi vs. Estonia*, kus kohus asus seisukohale, et uudisteportaal vastutab interneti kommentaariumis

⁵ Pild, M. Võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamine au teotamisel sotsiaalmeedias Facebooki näitel. Magistritöö. Juhendajad V. Kõve, K. Turk. Tartu Ülikool 2016.

⁶ Infoühiskonna teenuse seaduse. – RT I 2004, 29, 191 ... RT I, 12.07.2014, 48.

⁷ Hion, S. Sõnavabadus interneti kommentaariumides: õiguslikud aspektid. Magistritöö. Juhendaja J. Laffranque. Tartu Ülikool 2014.

kolmanda isiku poolt avaldatu sisu ees.⁸ Seega on töö hüpoteesi otsustatud uurida interneti kommentaariumi eripära arvesse võttes.

Töö eesmärki ning hüpoteesi arvestades on käesolev töö jagatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis leiab esmalt käsitlemist interneti kommentaariumi olemus ning au teotamise seisukohast tähtsust omavad õiguslikud aspektid. Lisaks analüüsib autor esimeses peatüki au teotamise mõiste sisustamist ning avaldatu klassifitseerimist kohtupraktika näitel. Kuivõrd VÕS-is sätestatud au teotamise tsiviilõigusliku kaitse regulatsiooni väljatöötamise aluseks on olnud eelkõige trükimeedia ja televisioon, mida on õiguskirjanduses asunud nimetama traditsiooniliseks meediaks,⁹ siis analüüsib töö autor eelkõige au teotamist traditsioonilise meedia valguses. Esimese peatüki viimase alapeatükina analüüsib autor au teotava teo õigusvastasust ning kommenteerimiskeskonna mõjusid avaldatu õigusvastasuse tuvastamisel.

Teises peatükis on analüüsitakse väärtushinnangu ning faktiväite eristamise vajalikkust kui au ja hea nime teotava teo tuvastamise põhielemente ning problemaatika. Eeltoodu eesmärgiks on hinnata eristamise vajalikkust toetavaid argumente. Kuivõrd isiku au teotamine on alati seotud teise isiku väljendusvabadusega, siis viimasena leiab teises peatükis käsitlemist isikute põhiõiguste konflikt eraõiguslikus suhtes ning selle ületamist võimaldavad kriteeriumid.

Kolmas peatükk keskendub au ja hea nime teotamisel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise nõudele. Keskendudes kohase vastutaja küsimusele ning millal ja millises ulatuses on mittevaralise kahjuhüvitise välja mõistmine olnud kohtu jaoks piisavalt põhjendatud. Kohtupraktika analüüsimisel soovib töö autor tuvastada peamised kriteeriumid mittevaralise

⁸ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*.

⁹ Halgand, D. Perspective: Collaboration between New Technology and Traditional Media. – *Insights on Law and Society* 2012, Vol 12, No 3, p 12-13; Keller, P. *European and International Media Law*. New York: Oxford University Press 2011, p 19-20.

kahju hüvitise välja mõistmisel ning millisel määral omab rolli mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmisel avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks ning väärtushinnanguks ning kommenteerimiskeskonna mõju kahjuhüvitise väljamõistmisel.

Töös kasutatakse eelkõige seadusandluse süstemaatilise ja teoloogilise tõlgendamise meetodit Riigikohtu ja EIK praktika valguses. Autori analüüsi aluseks on Eesti seadused ja kohtupraktika, EIK vastav kohtupraktika ning teoreetiline kirjandus. Lisaks eeltoodule on võrdlusmaterjalina käsitletud leidnud nii Inglise kui ka Ameerika Ühendriikide au ja head nime teotav regulatsioon. Eesti õiguse võrdlemist Inglise õigusega on töö autor pidanud vajalikuks eelkõige seetõttu, et sealne käsitus väärtushinnangu ja faktiväite eristamise osas erineb nii Eesti, kui ka EIK praktikas levinud käsitlest. Kuigi Eesti ja Ameerika Ühendriikide õigussüsteemid on erinevad, leiab autor, et antud teema raames on Ameerika Ühendriikide õiguse käsitlemine siiski põhjendatud, kuivõrd Ameerika Ühendriigid on internetiga seotud õigusküsimuste reguleerimisel domineerival positsioonil.

Käesolevat tööd kõige enam iseloomustavad märksõnad on: internetikommentaariid, au teotamine, deliktiõigus.

1. Au teotava sisu avaldamine

1.1. Au teotamine interneti kommentaariumis

1.1.1. Interneti kommentaariumi kui *Web 2.0* rakenduse olemus

Arvates veebi (inglise keeles *World Wide Web*) käivitamisest 1990. aastatel on internet läbinud suure arengu. Nii ei ole internet enam kasutajate jaoks loodud ja kontrollitud sisu, vaid selle sisu loomisel osalevad üha suuremas ulatuses interneti kasutajad ise, ilma teise isiku loa, juhiste ning modereerimiseta. Sellise nn paljudelt-paljudele interneti iseloomustamiseks on kasutusele võetud *Web 2.0* mõiste, millega tähistatakse inimestevahelise infovahetuse ja koostöö uut tasandit mitmesuguste sotsiaalvõrgustike, vikide, veebipäevikute, netilevi, ühisjärjehoidjate, ühismärgendamise, ühistarkvara, veebi-programmiliideste ning mitmesuguste muude veebiteenuste kaudu.¹⁰

Algselt põhines internet *Web 1.0* tehnoloogial, mis tähistas internetti kui pelgalt informatsiooni allikat. Teisiti öeldes koosnes internet sisust, mis oli loodud spetsiaalsete sisutootjate poolt ning kasutajatele võimaldati üksnes informatsiooni tarbimist (näiteks alla laadimist). Seega toimus informatsiooni voog vaid ühesuunaliselt – sisutootjalt kasutajale.¹¹

Web 2.0 tehnoloogia erineb oluliselt selle eelkäijast, kuivõrd informatsioonivoog on muutunud kahe-suunaliseks. Arvates *Web 2.0* tehnoloogia kasutusele võtmisest, ei võimaldata kasutajatele mitte üksnes informatsioonile ligipääsu ning selle alla laadimist aga ka selle tootmist ning üles laadimist. Seega erineb *Web 2.0* tehnoloogia selle poolest, et sisu toodavad nii sisutootjad, kui

¹⁰ Turk, K. Teabe talletaja deliktiõiguslik vastutus. Magistritöö. Juhendaja J. Lahe. Tartu Ülikool 2010, lk 6.

¹¹ Bernal, P.A. Web 2.5: The Symbiotic Web. *International Review of Law, Computer & Technology* 2010, Vol 24, No. 1, p 26.

ka kasutajad. *Web 2.0* iseloomustamiseks kasutatakse tihti peale ka väljendeid „osalemise veeb“ ning „loe ja kirjuta“ veeb.¹²

Web 2.0 tehnoloogia levik võimaldab üha suuremal hulgal inimestel osaleda sisutootmisel erinevate veebikeskkondade, nagu blogide, kasutaja hinnangu platvormide (Amazon, e-Bay ja TripAdvisor), erinevate uudiste platvormide (läbi kommentaariumite), sotsiaalsõrgustike (Facebook, Twitter ja LinkedIn), meedia jagamise platvormide (Instagram ja Youtube) ning koostöö-kirjutamise projektide (Wikipedia) kaudu. Nii on *Web 2.0* tehnoloogia suurendanud isikute väljendusvabadust ulatuses, milleni oli varasemalt võimalik küündida üksnes trükimeedias või televisioonis.¹³

Väljendusvabaduse teostamise platvormina on käsitletavad ka interneti kommentaariumid. Kommenteerimiskeskonnad luuakse enamasti uudisteportaali kõrvale ning portaali külastajatel võimaldatakse portaalis avaldatud artiklites kajastatud teemadel väljendada oma arvamusi ning hinnanguid. *Online* kommentaaride hea tava leppe kohaselt kajastab kommenteerimiskeskonnas avaldatu lugejate seisukohtasid ning ühiskonnas levinud arvamusi, toetades nii isikute sõnavabadust.¹⁴

Eesti esimene interneti kommentaarium avati veebiväljaandes Delfi, mille idee eestvedajaks loetakse Hans H Luike, kes soovis avaliku debatiplatsiga luua uue kvalitatiivse taseme

¹² Holmes, N. Venables, D. What is Web 2.0?. International Newsletter for Lawyers 2007. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.infolaw.co.uk/newsletter/2007/11/what-is-web-20/>.

¹³ Murray, A. Information Technology Law: The law and society (2. Edition). Oxford: Oxford University Press 2010, p 105 (viidatud: Vamialis, A. Online defamation: confronting anonymity.- International Journal of Law and Information Technology, 2012, Vol 21, No1, p 33).

¹⁴ Online kommentaaride hea tava leppe. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eall.ee/lepped/online.html> (29.04.2017) p 2.

tavapärasele ajakirjandusele.¹⁵ Luik leidis, et uue kvaliteedi loomine on võimalik seeläbi, et kommentaariumis julgevad sõna võtta need intelligentsed inimesed, keda traditsiooniline meedia piisavas ulatuses avalikuarutlusse kaasanud ei ole.¹⁶ Seega saab kommentaariumi algideeks pidada kodanikuajakirjanduse võimaldamist.

Kommenteerimine on küll käsitletav kodanikuajakirjanduse teostamisena, kuid *Online* kommentaaride hea tava lepe ei pea kommenteerimist iseseisva ajakirjandusliku tegevusena.¹⁷ Küll aga on Riigikohus tsiviilasjas nr 3-2-1-43-09 leidnud, et kommentaaride avaldamist saab lugeda ajakirjanduslikuks tegevuseks.¹⁸ Seega laiendatakse ajakirjandusliku tegevuse mõistet kommenteerimisele üksnes vastutuse määramisel. Kuivõrd au ja hea nime teotava kommentaari avaldajaks loetakse nii kommenteerimiskeskonna pidaja, kui ka kommentaari tegelik autor. Samas mõõnab Riigikohus, et tulenevalt internetiajakirjanduse olemusest ei saa portaalipidajalt mõistlikult nõuda kommentaaride toimetamist nii nagu see on kombeks trükiajakirjandusele.¹⁹ Seega on kommentaari algatajaks küll kommentaari tegelik autor, kuid portaali vahendusel tehakse see avalikkusele kättesaadavaks, mistõttu saab avaldajana VÕS-i mõttes käsitleda mõlemat isikut.

Kommentaari tegeliku autori tuvastamine võib aga osutada keeruliseks, kuivõrd kommenteerimiskeskonnad lubavad kasutajatel oma mõtteid ning arvamusi avaldada isikut varjates - anonüümselt või pseudonüümi kasutades.²⁰ Õiguskirjanduses on peetud

¹⁵ Rebane, M. *Online*-ajakirjanduse areng Eestis. Bakalaureusetöö. Juhendajad H. Harro-Loit ja V. Nuust. Tartu Ülikool 2016, lk 29.

¹⁶ Rebane, M. *Op cit*, lk 31.

¹⁷ Online kommentaaride hea tava lepe. Eesti Ajalehtede Liit. 30.10.2008. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eall.ee/lepped/online.html> (29.04.2017) p 2.

¹⁸ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09 p 14.

¹⁹ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09 p 14.

²⁰ Anonüümselt võimaldab kommenteerida Delfi, Eesti Päevalehe, Maalehe ja Eesti Ekspressi kommentaariumid.

anonüümsuse võimaldamist kommentaariumis oluliseks isikute väljendusvabadust soodustavaks teguriks. Näiteks on D. L. Sobel leidnud, et anonüümselt julgevad inimesed avaldada arvamust teemadel, mis tekitavad ühiskonnas vastakaid arvamusi või millega nad välismaailma silmis ennast siduda ei soovi.²¹ Ühtlasi on K. Turk leidnud, et digitaalkeskkonnas anonüümseks jäämine võimaldab kommenteerijal hoiduda tema poliitilisest, majanduslikust või sotsiaalsest tagakiusamisest.²² Seega võimaldab anonüümsus muuta osa „vaikivast enamusest“ ühiskondliku arutellu kaasatuks. Tulenevalt asjaolust, et anonüümsus võimaldab kaasata suurema hulga isikuid avaliku debatti, soodustatakse seeläbi ühiskonna läbipaistvust.

Paraku ei kaasne anonüümsusega mitte üksnes positiivsed mõjud. Anonüümsuse võimaldamine kommentaariumis on loonud soodsa pinnase isikuõiguste rikkumisele. A. Siibak on leidnud, et: „.../ kui inimesed jäävad oma tegudes, käitumistes ja arvamusalaldustes anonüümseks, siis on suurem võimalus, et nad unustavad seaduse-, normi-, moraali ja hea tava piirid, millest lähtuvalt nad tavaolukorras enamjaolt lähtuvad“. ²³ Seega võimalus jääda oma sõnavõttudel anonüümseks vähendab isiku enesekontrolli ning loob illusiooni karistamatusest ning vastutuse olematusest. Eeltoodu väljendub kommentaaride üleüldises iseloomus, olles tihtipeale sisult halvustavad ja alavääristavad.

Anonüümse kommenteerimise võimaldamine on seeläbi tekitanud nii Eesti ühiskonnas aga ka mujal, üha enam vastakaid arvamusi. Osa ühiskonnast nõuab puhtamat internetti läbi kasutajate kohustuse ennast registreerida. Näiteks otsustati Lõuna-Koreas interneti anonüümsus kaotada täielikult, kehtestades nõude, mille kohaselt on interneti kommentaariumis võimalik avaldada

²¹ Sobel, D. L. The Process that ‘John Doe’ Is Due: Addressing the Legal Challenge to Internet Anonymity. – Virginia Journal of Law and Technology, 3/2000, p 6.

²² Turk, K. Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu.- Juridica 2014/III, lk 178.

²³ Andra Siibak: kuidas muutub inimese käitumine ja olek anonüümises kontekstis? – Postimees 07.01.2017.

arvamust üksnes isiku registreerimisel.²⁴ Teine osa ühiskonnast leiab, et õigus anonüümsusele on isikute põhiõigus, mille kaotamine rikuks isikute sõnavabadust.²⁵ Töö autor on seisukohal, et isikuõiguste rikkumiste vähendamiseks kommenteerimiskeskonnas peaks olema kohustatud isiku tuvastamine kommenteerimisel, kuid isikule peaks siiski võimaldama kas nimetult või pseudonüümi kasutades arvamust avaldada. Seega avaldaja isik oleks teada üksnes kommenteerimiskeskonna pidajale.

Vastasseis anonüümse kommenteerimise võimaldamise osas tugevnes eriti pärast EIK lahendit *Delfi vs. Estonia*, kus kohus leidis, et uudisteportaal vastutab kolmanda isiku poolt kommentaariumis avaldatud õigusvastase sisu eest. Kohtuasi taandus kokkuvõttes küsimusele, kas uudisteportaal, kui kommenteerimiskeskonna pidaja on käsitletav info ühiskonna teenuse osutajana IÜTS § 10 lg 1 tähenduses või tuleb kolmanda isiku poolt avaldatud õigusvastase sisu osas kohaldada traditsioonilise meedia vastutuse sätteid.

IÜTS § 2 p 1 kohaselt saab infoühiskonna teenuseks lugeda teenust, mida osutatakse majandus- ja kutsetegevuse raames teenuse kasutaja otsesel taotlusel ja mille puhul andmeid töödeldakse, säilitatakse või edastatakse digitaalkujul andmete töötlemiseks ja säilitamiseks mõeldud elektrooniliste vahendite abil, seejuures osapooled ei viibi samaaegselt üheskohas. Infoühiskonna teenuse osutaja vastutust reguleerivatest sätetest (IÜTS § 8-11) nähtub, et teenuse osutaja poolt pakutav teenus peab seisnema üksnes tehnilises, automaatses ning passiivses vahendusteenuses, et vastutus avaldatud sisu eest oleks välistatud.²⁶

²⁴ Vamialis, A. Online defamation: confronting anonymity. – International Journal of Law and Information Technology, 2012, Vol 21, No1, p 56.

²⁵ Turk, K. 2014/III, lk 178.

²⁶ HMKo 29.09.2011, 2-08-76058, p 21.

Delfi vs. Estonia kohtuasjas leidis EIK, et meediaettevõtte kommenteerimiskeskonna pidajana ei ole käsitletav infoühiskonna teenuse osutajana, kuivõrd avaldab veebilehel ajalehe elektroonilist versiooni, mistõttu on põhimõtteliselt teadlik seal avaldatavast teabes ning omab selle üle kontrolli. EIK rõhutas, et meediaühing kutsus aktiivselt isikuid üles kommenteerima, kuna võimalikult suur kommentaaride arv oli otseselt seotud tema ärihuvidega ning tõi kaasa suurema reklaamitulu. Johtuvalt eeltoodust on uudisteportaali pidaja käsitletav andmete avaldajana, nii nagu seda võiks järeldada traditsioonilise ajakirjanduse puhul. Siiski möönis EIK, et kommentaariumi pidaja on käsitletav avaldajana üksnes juhul, kui tema tegevus seondub professionaalse ning ärilises huvis kommentaariumi pidamisega. Avaldajana ei pruugi olla käsitletav sellise foorumi pidaja, kus kasutajatel on vabalt võimalik avaldada oma mõtteid mis tahes teemal, ilma et arutlus oleks juhatud mõne teemapüstituse või moderaatori poolt. Lisaks leidis kohus, et vastutus võib olla välistatud ka juhul, kui vastava veebilehe või blogi pidajaks on füüsiline isik.²⁷ Huvitav on märkida, et 2 kohtuniku, A. Sajó ja N. Tsotsoria jäid EIK otsusega eriarvamusele ning leidsid, et uudisteportaali pidajat ei oleks pidanud käsitlema mitte avaldajana traditsioonilises mõttes, vaid aktiivse interneti- vahendusteenuse osutajana.²⁸

1.1.2. Au teotamise mõiste ja elemendid

PS §-i 17 kohaselt ei tohi kellegi au ja head nime teotada. Au ja hea nimi on inimväärikuse osaks ning on oma olemuselt vaimsed-kõlbelised väärtused, mistõttu vajavad need ka õigusliku kaitset. Kahtlemata on igal füüsilise isikul kõlbeline väärtus juba ainuüksi seetõttu, et ta on inimene. Tulenevalt asjaolust, et PS §-s 17 keeluna sätestatud norm kajastab ühtlasi ka iga inimese subjektiivset õigust aule ja heale nimele, saab seda käsitleda iseseisva põhiõigusena.²⁹

²⁷ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 116.

²⁸ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*. Joint dissenting opinion of judges Sajó and Tsotsoria, para 11.

²⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, § 17 komm 1.

Mõiste “au ja hea nimi” osas puudub legaaldefiniitsioon, ehk tegemist on määratlemata õigusmõistega. Õiguskirjanduses on au ja hea nime määratletud kui ühiskonna positiivset hinnangut isikusse³⁰, teiste isikute positiivset arvamust isikust³¹ või lugupidamist isikusse³². Eeltoodud definitsioonid mõtestavad au ja hea nime läbi objektiivse arvamuse, seejuures vastandades ennast isiku enesehinnangule. Riigikohtu seisukoha kohaselt kujutab au ja hea nimi nähtust, mis väljendab „ühiskonna positiivset hinnangut inimesele ning inimese enda suhtumist iseendasse (enesehinnang)“.³³ Seega saab au ja hea nimi väljenduda ka isiku subjektiivses arvamuses, ehk isiku enda suhtumises iseendasse. Ühiskond hindab üldjuhul isikut tema tegude alusel, inimese enesehinnang põhineb aga tema enda kujutlusel iseenda väärtusest ja väärlikusest.

Inimväärlikuse elemendiks olevat au ja hea nime kaitse vajalikkust on kinnitanud Euroopa Liidu põhiõiguste harta³⁴, mille artikkel 1 sätestab, et „inimväärlikus on puutumatu, seda tuleb austada ja kaitsta“. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon³⁵ ei sätesta *expressis verbis* au ja hea nime kaitset, küll aga tunnustab akt seda kui artiklist 10 tuleneva sõnavabaduse tasakaalustavat tegurit.

³⁰ Zimmermann, R. The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996, p 1062.

³¹ Weir, T. An Introduction to Tort Law (2nd edition). Oxford: Clarendon Press 2006 (viidatud: Descheemaeker, E. Protecting Reputation: Defamation and Negligence. – Oxford Journal of Legal Studies, 2009, VOL 29, No 4, p 609).

³² Grotius, H. The Jurisprudence of Holland. Oxford: Clarendon Press, 1962 (viidatud: Descheemaeker, E. op cit, p 609).

³³ RKTko 30.10.1997, 3-2-1-123-97.

³⁴ Euroopa Liidu põhiõiguste harta 26.10.2012. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 391-407.

³⁵ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.–RT II 2000, 11, 57.

Valitseva seisukoha kohaselt on au omistatav üksnes füüsilisele isikule. PS § 9 lg 2 kohaselt laienevad põhiseaduses sätestatud õigused, vabadused ja kohustused juriidilistele isikutele niivõrd, kuivõrd see on kooskõlas juriidilise isiku eesmärkide ja õiguste, vabaduste ning kohustuste olemusega. Võlaõigusseaduse kommentaari kohaselt saab isiklike õiguste rikkumise õigusvastasusele tugineda üksnes füüsiline isik.³⁶ Samas võib võlaõigusseaduse kommentaaridest siiski välja lugeda, et kuigi juriidilise isiku õiguste olemasolu Eesti kohtupraktikas otsesõnu ei tunnustata, ei välistata isiklike õiguste kaitse kohaldamist ka juriidilisele isikule.³⁷

Au teotamine eeldab tegu, mis kahjustab isiku mainet avalikkuse ees, mistõttu saab au teotamise eelduseks lugeda au teotava informatsiooni avalikustamist. Avaldamist on Riigikohtu praktikas defineerinud kui faktiväidete või väärtushinnangute kolmandale isikule teatavaks tegemist.³⁸ Riigikohus on avaldamise mõistet laiendanud, sedastades: „[M]eedias (ajakirjanduses) andmete avaldamise korral saab avaldajaks olla ka meediaväljaandele andmeid edastanud isik. Kuigi viimane ei ole ajaleheartikli avaldaja, saab ta olla ka meediaväljaandele andmeid avaldanud isik. VÕS §-st 1047 ei tulene, et avaldaja all mõeldakse üksnes meediaettevõtet.“³⁹ Lisaks eeltoodule on Riigikohus laiendanud avaldamise mõistet ka juhule, kus avalduses tsiteeritakse kedagi kolmandat.⁴⁰ Seega on kohtupraktikas avaldaja mõistet käsitletud võrdlemisi laialt.

EIK eeskujul on Riigikohus asunud seisukohale, et isiku au saab teotada ning mainet kahjustada nii väärtushinnanguga mh ebakohase väärtushinnanguga (VÕS § 1046 lg 1) kui ka tegelikkusele mittevastava asjaolu ehk faktiväite õigusvastase avaldamisega (VÕS § 1047 lg

³⁶ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. 8. ja 10. osa (§-d 619-916 ja §-d 1005-167) Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009, § 1046, p 3.1.

³⁷ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1047 p 3.4.

³⁸ RKTko 21.12.2005, 3-2-1-95-05, p 25.

³⁹ RKTko 21.12.2005, 3-2-1-95-05, p 25.

⁴⁰ RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 26

2).⁴¹ Faktiväide on oma olemuselt väide, mis sisaldab andmeid, mistõttu on võimalik tõendada selle tõe vastavust või mittevastavust.⁴² Kohtupraktika kohaselt käsitletakse faktiväitena isiku kohta mis tahes andmeid sisaldavat lauset.⁴³ Väärtushinnang ei sisalda andmeid, vaid kujutab endast isikule antud hinnangut, mis oma sisu või vormi poolest on konkreetsetes kultuuriruumis halvustava tähendusega.⁴⁴ Kuna väärtushinnang ei sisalda andmeid, mille tõe vastavust oleks võimalik kontrollida, ei saa väärtushinnangul põhinevat väidet ümber lükata, vaid üksnes põhjendada.⁴⁵ Eeltoodust nähtub, et kui faktiväite puhul tuleneb avaldatu au teotav olemus selle tõe mittevastavusest, siis väärtushinnangu puhul selle ebakohasest iseloomust.

Kuivõrd au teotav faktiväide sisaldab andmeid, siis saab andmete tõe vastavust kohtumenetluse raames kontrollida. Kui väidatakse, et A on varastanud jalgratta, siis kohtumenetluse raames saab väite tõe vastavust jaatada või eitada, kolmandat võimalust ei ole.

Väärtushinnang on alati subjektiivne, kuna sellega tähistatakse isiku teatud omadusi, olgu need siis positiivsed või negatiivsed. Deliktiõiguslikus mõttes saab isiku au teotavaks väärtushinnanguks olla üksnes negatiivne väärtushinnang. Väärtushinnanguks saab lugeda näiteks väidet, mille kohaselt „A on ebamoraalne“, kuna ebamoraalset käitumist ei ole võimalik kohtus tõendada. Seejuures ei ole ühest arusaamist, mis on ebamoraalsuse kriteeriumiks. Õigekeelsussõnaraamat sisustab sõna „ebamoraalne“ järgmiselt: kõlblusvastane, kõlblusetu,

⁴¹ RKTko 5.12.1997, 3-2-1-99-97; ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 46.

⁴² RKEko 5.12.1997, 3-2-1-99-97.

⁴³ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04 p 10.

⁴⁴ RKTko 5.12.1997, 3-2-1-99-97; RKTko 11.02.2004 3-2-1-11-04 p 10; RKTko 3-2-1-5-07 p 26; RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 10; RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10 p 12; RKTko 29.03.2017, 3-2-1-153-16 p 30.

⁴⁵ RKTko 5.12.1997, 3-2-1-99-97; RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 10; RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07 p 26; RKTko 10.10.2007, 3-2-1-53-07 p 18.

amoraalne, ebakõlbeline.⁴⁶ Seega pole kahtlustki, et sõna on negatiivse alatooniga, mistõttu on klassifitseeritav kui väärtusotsustus, mitte aga faktiväitena.

Riigikohus on näiteks hinnanud kohtupraktikas väljendeid nagu „raske õigusrikkumine“, „rahaliste vahendite välja viimine“, „omistamine“ ja „ametiseisundi kuritarvitamine“ ja leidnud, et need on käsitletavad üldjuhul väärtushinnanguna, kuna lähtuvad isiku subjektiivsest hinnangust.⁴⁷ Samas on kohus mõõnnud, et eeltoodud väljendid võivad olla käsitletavad ka faktiväidetena tulenevalt nende esitamise või avaldamise kontekstist või avaldatu adressaadist.⁴⁸

Inglise kohtupraktikas on peetud isiku au teotavaks ning laimavaks väiteid, mis sisaldavad järgmisi kriteeriume: 1) väited, millega õhutatakse isiku suhtes viha ning põlgust või mis naeruvääristavad isikut⁴⁹; 2) väited, millega põhjustatakse kannatanust eemale hoidmist (näiteks väide, mille kohaselt põeb kannatanu teatud haigust)⁵⁰ või 3) väited, millega halvustatakse isiku äri- ja erialast, tööalast tegevust.⁵¹

Au ja hea nime õiguskaitse, kui isiklike õiguste kaitse tagatakse võlaõigusseaduse normidega. VÕS § 1046 lg a sätestab, et isiku au teotamine, muuhulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine on õigusvastane kui seadusega ei ole sätestatud teisti. Eeltoodust nähtub, et VÕS

⁴⁶ Eesti õigekeelsussõnaraamat 2013. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.eki.ee/dict/qs/>, (24.04.2017).

⁴⁷ RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07 p 10.

⁴⁸ RKTko 13.04.2007 nr 3-2-1-5-07, p 27.

⁴⁹ *Sim v. Stretch*. – [1936] 2 All E.R. 1237, 1240 2006 (viidatud: Coors, C. Opinion or defamation? Limits of free speech in online customer reviews in the digital era. – The Journal of Computer, Media and Telecommunication Law, 2015, Vol 20, No 3, p 73).

⁵⁰ *Youssouf v MGM Pictures Ltd*. – [1934] 50 TLR 581 (viidatud: Coors, C. Op cit, p 73).

⁵¹ *Drummond-Jackson v British Medical Association*. – [1970] 1 All E.R. 1099; [1970] 1 WLR 694.

sätestab üksnes au teotamise õigusvastasuse, kuid ei paku selgitust, mida tähendab au teotamine kui õigushüve kahjustamine.

Sarnaselt Eesti õigusele, ei paku ka Inglise õigus selgitust, mida tähendab au teotamine või laimamine. Sealsed kohtud on tunnustanud õiguskaitse olemasolu avaldatud väidete suhtes, mis kahjustavad teise isiku mainet ja ning alandab teiste ühiskonna liikmete arvamust isikust.⁵²

Au teotamise õigusvastasuse tuvastamisel on vaja seega kolme imperatiivse tingimuse üheaegset esinemist. Esiteks peab avaldatu teotama isiku au, avaldatu peab olema tehtud teatavaks kolmandatele isikutele ning avaldatud peab sisaldama väära või ebakohast sisu.⁵³

1.2. Au teotava sisu õigusvastasus

1.2.1. Väärtushinnangu õigusvastasus

Teise isiku kohta väärtushinnangu avaldamine ei ole iseenesest keelatud (õigusvastane). VÕS § 1046 lg 1 kohaselt loetakse isiku au teotamine väärtushinnanguga õigusvastaseks, kui väärtushinnang on ebakohane. Väärtushinnangu ebakohasus võib seisneda selle põhjendamatusel, elik avaldaja on oma negatiivse hinnangu kujundanud kas ebaõigetel faktidel, asjaolusid selgitamata või ilmselgelt meelevaldselt, arvestamata faktilisi asjaolusid või nende puudumist. Samas võib väärtushinnangu õigusvastasus seisneda ka selles, et hinnang on antud faktidele viitamata või hinnangu andmisel on jäetud petlik mulje, et hinnangu aluseks olevad faktid on hinnangu andjale teada.⁵⁴

⁵² *Sim v. Stretch*. – [1936] 2 All E.R. 1237, 1237 (viidatud: Coors, C. Op cit, p 73).

⁵³ Luide, S. Au tsiviilõiguslik kaitse ja selle erisused au teotamisel interneti kaudu. Magistritöö. Juhendaja P. Varul. Tartu Ülikool 2003, lk 9.

⁵⁴ Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura 2012, lk 225.

EIK on asunud kohtuasjas *Jerusalem v. Austria* seisukohale, et väärtushinnang võib osutuda ülemääraseks juhul kui selle toetamiseks puudub faktiline alus.⁵⁵ Kohtuasjas *Jerusalem v. Austria* oli vaidlus selle üle, kas avaldatud väidete „fašistlik suunitlus“ ja „totalitaarne iseloom“ on tegemist faktiväidete või väärtushinnangutega. Erinevalt siseriiklikus kohtust, leidis EIK, et tegemist on väärtushinnangutega, mille puhul tuleks hinnata väärtushinnangute tekkimise aluseks olevate faktiliste asjaolude piisavust.

EIK praktika seisukoht, mille kohaselt peavad väärtushinnangud põhinema faktilistel asjaoludel, on esindatud ka Eesti kohtupraktikas. Nimelt leidis maakohus kohtuasjas nr 2-12-14995, et interneti kommentaariumis avaldatud kommentaar, milles avaldati lootust, et hagejad „jäävad viimaks /.../ vahele. Maksuvangla terendab!“ ei sisalda kontrollitavaid andmeid, mistõttu ei ole tegemist faktiväidetega. Siiski möönis kohus, et kommentaarist võib järeldada hagejate maksualase tegevuse mittevastavust normidele. Kohus leidis, et vastavasisulise hinnangu avaldamine avalikus internetiruumis ilma faktiliste asjaoludeta on põhjendamatu ning seetõttu on tegemist õigusvastase väärtushinnanguga.⁵⁶ Töö autor nõustub maakonnakohtu seisukohaga, mille kohaselt ei sisalda avaldatu küll andmeid, kuid loob mõistlikule lugejale arusaama hagejast, kui isikust kes maksualase tegevusega petab riiki. Kommentaariga omistatakse hagejale selgelt negatiivne väärtus. Õigusvastasuse välistamiseks kohustub avaldaja tõendama faktiliste asjaolude olemasolu, millele pinnalt on kostja vastava hinnangu kujundanud. Hinnangu faktilise aluse esitamisel on võimalik kohtul hinnata, kas mõistliku inimese arusaamast on hinnangu tekkimine põhjendatud.

Lisaks on ringkonnakohus leidnud, et väide: „2001 lükkas Riigikogu liige NS (hageja) ... Toompeal läbi maadevahetuse reeglite muudatuse“, kujutab õigusvastast väärtushinnangut,

⁵⁵ ECtHR 27.02.2001, 26958/95, *Jerusalem v. Austria*, para 43.

⁵⁶ TMKo 25.03.2013, 2-12-14995.

kuivõrd hinnang ei põhine piisaval faktilisel alusel.⁵⁷ Tallinna Ringkonnakohus põhjendas oma seisukohta sellega, et on üldteada seaduste ja seadusmuudatuste vastuvõtmine kollegiaalse otsustusorgani- riigikogu- poolt, kus on esindatud 101 liiget. Seega ei saanud avaldatus kasutatud väljend „läbi lükkama“ jätta mõistliku inimese arusaama arvesse võttes muljet, kui tegevuse sõnasõnalisest kirjeldust ehk faktiväite avaldamisest. Ringkonnakohus leidis, et tegemist on eelkõige ilukirjandusliku väljendiga, millega sooviti viidata sellele, et hageja tegevus mõjutab seaduse vastuvõtmist Riigikogus. Riigikogus on aga hääletamine salajane, mistõttu puudub võimalus tõsikindlalt kontrollida seda, kuidas iga Riigikoguliige seaduse vastuvõtmisel hääletas. Tulenevalt asjaolust, et väite tõele vastavust ei ole võimalik kohtumenetluses kontrollida, siis sellisel juhul pidas kohus põhjendatuks klassifitseerida avaldatud väite väärtushinnanguks.

Väärtushinnangud ei tohi olla pelgalt spekulatiivsed või väljamõeldud, vaid peavad tuginema üldisel faktilisel baasil, millest võivad erinevad inimesed teha erinevaid järeldusi.⁵⁸ Seega omab väärtushinnangu õigusvastasuse tuvastamisel eriliselt olulist rolli faktiliste asjaolude olemasolu, mille pinnalt on avaldajal vastavasisuline hinnang tekkinud. Hoolimata asjaolust, et väärtushinnangud oma olemuselt ei ole tõendatavad, peab olema võimalik neid põhjendada.

Eesti õiguskorras kontrollitakse väärtushinnangu õiguspärasuse hindamisel esmalt, kas avaldatud hinnangul on selle avaldamise konteksti arvestades konkreetnes kultuuriruumis halvustav või negatiivne tähendus ning seejärel hinnatakse väärtushinnangu põhjendatust ehk kohasust. Väärtushinnangu kohasus võib seisneda selles, et isik, kelle kohta negatiivse või halvustava sisuga väärtushinnang on avaldatud, on andnud aluse vastava hinnangu tekkimiseks.⁵⁹

⁵⁷ TlnRnKo 21.02.2012, 2-08-76058.

⁵⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, § 45 p 8.

⁵⁹ RKTko 13.06.2002, 3-2-1-63-02 p 7.

EIK kohtupraktikas on leitud, et vulgaarne ja solvav väljendusviis ei ole kaitstud õigusega vabale eneseväljendusele, kui see sisaldab põhjendamatu halvustamist ning on avaldatud üksnes solvamise eesmärgil.⁶⁰ Seejuures on EIK märgitud, et vulgaarse kõneviisi kasutamine üksi ei ole otsustav solvava väljendi hindamisel. Avaldatu stiil moodustab osa väljendatust, seega on käsitletav osana isiku väljendusvabadusest, mistõttu allub väljendusvabaduse kaitsele.⁶¹ Nii on kohtupraktikas leitud, et terminite kasutamisest nagu „rassistlik agitatsioon“, „nats“, „neonats“ ja „fašist“ ei tähenda automaatselt isiku au ja hea nime teotamist. Seda eelkõige siis, kui terminid on leidnud kasutust avalikus debatis.⁶²

Ka PS kommentaarides leitakse, et au teotamise olulisteks tunnusteks on esiteks teadlikkus, s.o teadlik ja sihipärane soov kellegi mainet oluliselt kahjustada aga ka *modus operandi* ehk kasutatava viisi häbistav, alandav või naeruvääriv iseloom.⁶³ Seega lisaks teadlikule ja sihipärasele soovile mainet kahjustada on au teotamise tunnuseks ka teo pahausksus. PS kommentaarides defineeritakse isiku tegevuse pahausksust kui valede andmete kasutamist ning õigustatud kriitika piiri teadlikku ning tarbetut ületamist, eesmärgiga teist isikut kahjustada.⁶⁴ Riigikohtu praktikas on leitud, et ebakohane väärtushinnang võib seisneda vulgaarses, inimväärikust alandavas ja inimest mõnitavas väljendusviisist, mis on mõistlikule lugejale ilme.⁶⁵

EIK on lahendis *Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete and index.hu Zrt v. Hungary* leidnud, et avaldatu õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvesse võtta ka kommentaariumis levinud

⁶⁰ ECtHR 27.05.2003, 43425/98, *Skalka v. Poland*, para 34; ECtHR 29.06.2004, 64915/01, *Chauvy and others v. France*, para 70.

⁶¹ ECtHR 23.09.1994, 15890/89, *Jersild v. Denmark*, para 31; ECtHR 20.10.2015, 11882/10, *Pentikäinen v. Finland*, para 87.

⁶² ECtHR 13.11.2004, 39394/98, *Schorschach and News Verlagsgesellschaft mbH v. Austria*, para 138.

⁶³ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, § 17 kamm 5.

⁶⁴ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, § 17 kamm 5.

⁶⁵ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09 p 16.

suhtlemisstiili.⁶⁶ EIK seisukoha kohaselt võib avaldatud kommentaar sisaldada küll ebasüüdsaid väljendeid, kuid see vastab konkreetsele kommentaariumile omasele kõneviisile, siis võib kõneviisi arvesse võtta, kui avaldatu au teotavat mõju vähendava asjaoluna.⁶⁷ Seega tuleks vaidluse korral hinnata konkreetsele kommentaariumile omast kõneviisi ning keelt. Igaühel peaks olema võimalus ennast väljendada, sõltumata oma haridustasemest ning haritusest. Kommentaariumi kasutajatelt ei saa eeldada samasugust keelekasutust, mõtestatust ning loogilisust, mida eeldame professionaalsetelt ajakirjanikult. Seetõttu tuleks kommentaariumis avaldatu hindamisel võtta arvesse keskkonna tavapärast keelekasutust.

Eesti kohtupraktikas on leitud, et kommentaariumis avaldatud kommentaarid, millega nimetatakse hagejat „pätiks“, „poliitiliseks prostituudiks ja sahkerdajaks“, „suureks suliks ja nürimeelseks jõujunniks“, hageja võrdsustamine „riigireetmises süüdi tunnistanud Herman Simmiga“, hageja nimetamine „kurjategijaks, kes tuleks koos bandega kinni panna“, „vargaks“, kommenteerija valmisolek tänaval hagejale näkku sülitada ning hageja nimetamine „pasaks“ on väljendatud vulgaarses ja ebakohases vormis, mistõttu on käsitletavad põhjendamatute väärtushinnangutena.⁶⁸ Eeltoodud kommentaaride ainsaks eesmärgiks oli hageja inimväärikuse alandamine. Seejuures leidis kohus, et kuivõrd kommentaarid on ajalisel ja sisuliselt tihedalt seotud, tuleb kõiki kommentaare pidada hageja isiklike õigusi rikkuvaks terviklikuks juhtumiks, käesoleval juhul ei ole asjakohane kommentaaride vaatlemine eraldiseisvate tegudena.⁶⁹

Väärtushinnangu õigusvastasuse hindamisel tuleb juhinduda VÕS § 1046 lg-test 1 ja 2, mille kohaselt peab hindamisel arvestama rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet

⁶⁶ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 147.

⁶⁷ ECtHR 2.02.2016. 22947/13, *Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete and index.hu Zrt v. Hungary*, para 77.

⁶⁸ TlnRnKo, 21.02.2012, 2-08-76058.

⁶⁹ TlnRnKo, 21.02.2012, 2-08-76058.

rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel, aga ka seda, kas rikkumine oli õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Lähtuvalt eeltoodust saab õigusvastasuse hindamine toimuda üksnes erinevate õiguste ja huvide kaalumisel.⁷⁰

VÕS § 1046 lg 2 kohaselt ei ole isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Kohtupraktikas on leitud, et isiku poolt toimepandud varasema kuriteo tagajärgede ebatäpne kajastamine meedias ei kujutanud olulist rikkumist isiku aule ja heale nimele, kuna andmete avaldamiseks oli avalik huvi. Nimetatud juhul avaldati hagejat puudutav artikkel pealkirjaga „/.../ meeleavaldusel XXX särgiga edvistanud mehed: liiklusmõrvar ja salakaubitseja, vargad mõlemad“, kus leidis käsitlemist hageja osalemine pagulaste vastasele meeleavaldusele, kus isik kandis muuhulgas särki, mis kutsus üles vägivallale islami vastu. Hoolimata asjaolust, et ajakirjanduses oli kostjat nimetatud ekslikult liiklusmõrvariks, leidis kohus, et tegemist ei olnud au ja hea nime teotamisega, kuna ajakirjanik oli esitatud andmeid kontrollinud ning eelneva karistuste välja toomine muudab isiku võimaliku käitumise usutavamaks, mistõttu on vajadus juhtida avalikkuse tähelepanu sellele.⁷¹

Väärtushinnangu õigusvastasuse tuvastamisel peab kohus lähtuma VÕS § 1046 lg 2 teise lause alusel erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest. Väärtushinnangu avaldamisel vajab ühelt poolt kaitset isiku õigus aule ja heale nimele, kuid teiselt poolt vajab kaitset ka isiku õigus vabale eneseteostusele.

⁷⁰ RKTko 21.12.2010, 3-2-1-67-10 p 20.

⁷¹ HMKo 04.02.2016, 2-15-12127, p 72.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et väärtushinnang on kohane kui see vastab järgmistele tunnustele:

1) väärtusotsustus ei ole puhtalt spekulatiivne, väljamõeldislik; 2) arvamuse või hinnangu väljaütleva on lähtunud heast tahtest ja üldisest huvist ning 3) hinnangu vorm ei tohi kalduda vulgaarsuse, teadlikku solvamisse ega inimväarikuse alandamise.⁷²

Ameerika Ühendriikides on aga väärtushinnangutele omistatud täielik konstitutsiooniline kaitse vastavalt Ameerika Ühendriikide Põhiseaduse esimesele täiendusele (inglise k. *the First Amendment*)⁷³. Kohus on väljendanud kohtuasjas *Gertz v. Robert Welch, Inc.* seisukoha, et: „Esimese täienduse kohaselt ei ole olemas sellist asja nagu vale idee“.⁷⁴ Ameerika Ühendriikide õigus loob selliselt väga laiaulatusliku kaitse isikute õigusele avaldada arvamust. Seega saab Ameerika Ühendriikides au teotamine toimuda üksnes faktiväidete avaldamisega.

Inglise õiguse kohaselt hinnatakse väärtushinnangu kohasust „ausa arvamuse“ kaitseväärtusel. Selleks, et väärtushinnangut saaks käsitleda ausa kommentaarina, peab arvamuse põhinema faktidel, mis eksisteerisid kommentaari avaldamise ajal, hoolimata sellest kas nimetatud faktid olid avaldajale teada või mitte.⁷⁵

⁷² ECtHR 14.12.2006, 5433/02, *Shabanov and Tren v. Russia*, para 40.

⁷³ Ameerika Ühendriikide Põhiseaduse esimesele täiendusele (inglise k. *the First Amendment*). Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-CONAN-1992/pdf/GPO-CONAN-1992-10-2.pdf>, (30.04.2017).

⁷⁴ *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323, [1974], p 418 („*Under the First Amendment there is no such thing as a false idea.*“) (viidatud: Heymann, L. A. *The Law of Reputation and the Interest of the Audience*. – Boston College Law Review, Vol 52, No 4, p 1378).

⁷⁵ Bosland, J. Kenyon, T. A. Walker, S. *Protecting inferences of the fact in defamation law: fair comment and honest opinion*. – Cambridge Law Journal 2015, Vol 74, No 2, p 11.

1.2.2. Faktiväite õigusvastasus ja õigusvastasust välistavad asjaolud

VÕS § 1047 lg 1 kohaselt loetakse isiklike õiguste rikkumine või isiku majandus- ja kutsetegevusse sekkumine isiku või tema tegevuse kohta ebaõigete andmete avaldamise või faktilist laadi andmete mittetäieliku või eksitaval avaldamisel õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et ta ei teadnud avaldamisel andmete ebaõigsust või mittetäielikkust ega pidanudki sellest teadma. Tegelikkuusele vastava faktiväite, isegi kui see kahjustab isiku mainet, avaldamine ei ole iseenesest isikuõigusi rikkuv ega seega õigusvastane.⁷⁶ Seega loetakse teise isiku kohta mis tahes ebaõigete andmete avaldamine üldjuhul õigusvastaseks. Avaldatud faktiväite õigusvastasus sõltub väite tõele vastavusest ning asjaolust, kas avaldaja on andmete tõele vastavust piisavalt kontrollinud (VÕS § 1047 lg-d 1 ja 3). Ebaõigeteks andmeteks loetud ka nn kaudsed faktiväited, mis oma olemuselt on selliste väidete ja väärtushinnangute kogum, millest saab järeldada teatavat faktiväidet.⁷⁷

Ebaõigete andmete avaldamise õigusvastasus ei sõltu muuhulgas sellest, kas ebaõiged andmed on oma olemuselt isiku au teotavad või majanduslikult kahjulikud. Seega ei eelda ebaõigete andmete avaldamise õigusvastasus negatiivse sisuga andmete avaldamist. Õigusvastaseks loetakse mistahes ebaõiged andmed isiku või tema tegevuse kohta, sealhulgas hinnanguliselt neutraalsed või positiivse iseloomuga ebaõigete andmete avaldamine.⁷⁸ Seega juhul, kui isiku kohta on avaldatud ebaõigeid andmeid, mis oma olemuselt mittesolvavad või ei sisalda negatiivset hinnangut, siis sellisel juhul on isikul õigus nõuda ebaõigete andmete ümberlükkamist VÕS § 1047 lg 4 alusel. Seega omab andmete negatiivse olemuse tuvastamine tähtsust eelkõige siis, kui isiku soovib nõuda au teotamisest tuleneva kahju hüvitamist õiguste rikkujalt.⁷⁹ Isiku au ja head nime kahjustab mis tahes viisil ja vormis levitatav informatsioon,

⁷⁶ RKTko 21.12.2010, 3-2-1-67-10 p 18; RKTko 20.06.2012, 3-2-1-169-11, p 12.

⁷⁷ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 12.

⁷⁸ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1047 komm 3.1.

⁷⁹ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 13.

mis sisaldab või võimaldab halvustava tähendusega hinnanguid.⁸⁰ Faktiväide oma olemuselt hinnanguid ei sisalda, vaid andmeid. Riigikohus on selgitanud, et faktiväite au teotav iseloom võib tuleneda sellest, et võimaldab isiku „väärtustamist“ negatiivse hinnanguga.⁸¹

Kohtupraktikas on väljendatud seisukohta, mille kohaselt avaldatu au teotava olemuse hindamisel ei piisa üksnes isiku enda subjektiivsest hinnangust avaldatule, tegu peaks olema objektiivselt hukka mõistetav.⁸² Faktiväite õigusvastasuse hindamisel, tuleb võtta faktiväiteid nagu need on esitatud, see tähendab, mida isik mõistliku inimese arusaama järgi üldsusele avaldas ning kas koos faktiväidetega on esitatud ka väärtushinnanguid ning kas vastav väärtushinnang on teise isiku mainet kahjustav.⁸³

Riigikohus on endise KGB ohvitseriga seotud au ja hea nime teotava kohtuasja arutamisel leidnud, et kommentaar, mille kohaselt kannatanu andis välja Eesti Kaitsepolitseile teiste agentide nimed, ei saa oma olemuselt olla isiku au teotav.⁸⁴ Kohus põhjendas eeltoodut sellega, et nimetatud juhul tegutseks isik Eesti Vabariigi julgeolu huvides, mis ei ole objektiivses mõttes käsitletav kui isiku au teotamine. Nimetatud kohtuasjas möönis Riigikohus, et asjaolu avaldamine võib olla isiku au teotamine, juhul kui see tegelikkusele ei vasta. Riigikohtu seisukohale avaldas eriarvamuse kohtunik J. Luik, kes leidis, et asjaolu, mille kohaselt isik avaldas Eesti Kaitsepolitseile endiste agentide nimed, ei saa omada isiku au teotavat iseloomu ka siis, kui vastav asjaolu tegelikkusele ei vastaks.⁸⁵ Põhjendades eeltoodut sellega, et nimetatud asjaolu avaldamine, ei saa Eestis elavaid ja Eesti Vabariiki tunnustavaid isikuid häbistada, kuivõrd tegutsetakse selgelt riigi huvides. Varasemas õiguskirjanduses on

⁸⁰ RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10 p 12.

⁸¹ RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10 p 12.

⁸² RKTko 31.10.2007, 3-2-1-73-07 p 6.

⁸³ RKTko 21.12.2010, 3-2-1-67-10 p 21.

⁸⁴ RKTko 31.10.2007, 3-2-1-73-07 p 11.

⁸⁵ Luige, J eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-73-07, p 1.

argumenteeritud, et Riigikohtu vastav seisukoht võib viidata lähenemisele, mille kohaselt saab kohus au ja hea nime teotamisel arvesse võtta ka piiratud inimeste hulga arvamust kannatanust.⁸⁶ Töö autor leiab, et käesoleval juhul ei ole põhjendatud lugeda avaldatud au ja hea nime teotavaks ka piiratud hulga inimeste seas. Seda eelkõige seetõttu, et riigi julgeolek on üks olulisemaid riigi püsijäämise garantiisid ning selle tagamine peaks olema iga riigis elava kodaniku huvi. Seega oleks kummastav, kui kohtuvõim asuks vastanduvale seisukohale.

Õigusvastasuse hindamisel lähtutakse eeldusest, et andmete avaldaja teadis või pidi teadma andmete ebaõigsust. Seega lasub andmete avaldajal käibekohustus enne andmete avaldamist kontrollida andmete tõe vastavust. Isiku kohta andmete avaldamisel kohalduva kontrollikohustuse intensiivsus ning ulatus sõltub avaldaja isikust aga ka võimalikust isiklike õiguste rikkumise raskusest. Eeltoodust lähtuvalt kohustub majandus- ja kutsetegevuses tegutsev isik kohaldama kontrollikohustust oluliselt ulatuslikumalt kui väljaspool majandus- ja kutsetegevust tegutsev isik.⁸⁷

VÕS § 1047 lg 2 kohaselt loetakse teise isiku au teotava või teisele isikule majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et avaldatud asjaolu vastab tegelikkusele. Eeltoodust hoolimata ei loeta VÕS § 1047 lg 3 kohaselt andmete või asjaolu avaldamist õigusvastaseks, kui avaldajal või isikul, kellele asjaolu avaldati, oli vastava asjaolu avaldamise suhtes õigustatud huvi ning avaldaja kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele.⁸⁸ Lähtuvalt eeltoodust tuleb ebaõige faktiväite õigusvastasuse välistamiseks tuvastada kahe tingimuse üheaegne esinemine. Esiteks avaldajal oli asjaolu avaldamiseks õigustatud huvi ning teiseks kontrollis avaldaja enne avaldamist

⁸⁶ Punab, M. Ebaõigete ja au teotavate andmete avaldamine ja sellega tekitatud mittevaraline kahju. Magistritöö. Juhendaja I. Kull, Tartu Ülikool 2009, lk 15.

⁸⁷ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1047 komm 3.1.

⁸⁸ RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10 p 11-14.

andmeid piisava põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele. Kohtuasjas *Olafsson v. Iceland*, mis käsitles meedias avaldatud väiteid, mille kohaselt avaliku elu tegelane oli seksuaalselt väärkohelnud lapsi, leidis EIK, et ajakirjanik kohustub artikli avaldamisel lähtuma piisavalt täpsest ja usaldusväärsest faktilisest baasist, mis on proportsionaalne oletustega, võttes arvesse, et mida tõsisemad on süüdistused, seda laiaulatuslikum peaks olema faktiline baas, millele süüdistused tuginevad.⁸⁹

Eesti õiguses on avalikkuse õigustatud huvi olemasolu tunnistanud korruptsiooni käsitlevate andmete avaldamisega seotud kohtupraktikas. Nii on lugenud Riigikohus õiguspäraseks kostja kohta ebaõigete andmete avaldamist, mille kohaselt oli kostja tolliametnikuna võtnud altkäemaksu, põhjendades oma seisukohta sellega, et teema on ühiskonnas väga aktuaalne ning ühiskonnas suurt vastukaja tekitanud.⁹⁰

Riigikohus on seisukohal, et VÕS § 1047 lg-st 3 tulenev avaldaja kohustus andmete tõele vastavust enne avaldamist kontrollida, kehtib ka juhul kui avaldaja on saanud vastavad andmed riigiasutusest.⁹¹ Eeltoodud seisukohta on Riigikohus kinnitanud ka oma hilisemas praktikas, kus leidis kohus, et telekanal on vastutav ka juhul, kui faktiväiteid esitab politseiametnik. Nimetatud kohtuasjas esitas politseiametnik telesaates kahtlusi, et telesaate peategelaseks olev kurjategija on pannud tõenäoliselt toime veel kuritegusid, kuid neid ei ole veel avastatud. Nii leidis kohus, et nimetatud juhul oleks telekanal pidanud kontrollima politseiametniku väidete tõesust.⁹² Töö autor ei näoustu eelnimetatud seisukohaga ning leiab, et juhul kui avaldatu pärineb selliselt allikalt nagu politseiametnik, siis saab kontrollkohustuse lugeda piisavalt sooritatuks.

⁸⁹ ECtHR 16.03.2017, 58493/13, *Olafsson v. Iceland*, para 53; ECtHR 10.07.2012, 46443/09, *Björk Eiðsdóttir v. Iceland*, para 71.

⁹⁰ RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10 p 13.

⁹¹ RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10 p 13.

⁹² RKTko 18.02.2015, 3-2-1-159-14 p 11.

Juhul, kui faktiväite avaldaja ei suuda tõendada VÕS § 1047 lg 2 alusel faktiväite tõesust, vabaneb avaldaja vastutusest üksnes juhul, kui kohus ei pea sellist rikkumist VÕS § 1046 või § 1047 järgi õigusvastaseks.

2013. a jõustunud Ühendkuningriigi laimuseaduse⁹³ kohaselt loetakse väide au teotavaks üksnes juhul, kui sellega kaasneb või kaasnes tõsine kahju isiku mainele.⁹⁴ Varasemalt „tõsise kahju“ nõuet au teotava teo tuvastamisel ette ei nähtud. Tõsise kahju tõendamise küsimus leidis esmakordselt käsitlust kohtuasjas *Cooke v MGN Ltd*, kus kohus leidis, et isiku mainele tõsise kahju põhjustamist võib lugeda põhjendatuks kui avaldatu väited on oma kõneviisilt sellised, mis eelduslikult põhjustavad isiku mainele tõsist kahju.⁹⁵ Näiteks juhul, kui ajakirjanduses süüdistatakse kedagi põhjendamatult pedofiilias või terrorismis. Seega ei pea kannatanu asuma tõsise kahju olemasolu tõendama.

Inglise õiguse kohaselt võib ebaõigete andmete avaldamise õigusvastasus olla välistatud juhul, kui andmed avaldamisel lähtuti avalikust huvist ning andmete avaldaja mõistlikult uskus, et andmete avaldamine omab avaliku huvi.⁹⁶ Seega Inglise õiguses tuleb ebaõigete andmete avaldamisel korral tõendada asjaolu, et andmete avaldaja uskus andmete tõe vastavusse ning avaliku huvi olemasolust nende avaldamiseks ning avalikkus omas erilist huvi andmete avaldamise suhtes.

⁹³ Ühendkuningriik – Laimuseadus: United Kingdom. Defamation Act.–2013 c, 26, § 4.– Defamation Act: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted>,(30.04.2017).

⁹⁴ Ühendkuningriigi laimuseaduse § 1.

⁹⁵ *Cooke and Anor v MGN* ([2014] EWHC 2831 (QB)).

⁹⁶ Laimuseadus § 4.– Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted>,(30.04.2017).

2. Avaldatu sisu eristamise ja õiguste konflikt

2.1. Väärtushinnangu ja faktiväite eristamine

2.1.1. Eristamise vajalikkus

EIK on kohtuasjas *Lingens v. Austria* asunud seisukohale, et faktiväited on oma olemuselt kohtumenetluses tõendatavad, väärtushinnangud aga mitte.⁹⁷ Tulenevalt asjaolust, et faktiväite tõele vastavus on kohtumenetluses tõendatav ning väärtushinnang mitte, siis ei ole õigus nõuda avaldajalt väärtushinnangu tõendamist, kuivõrd see on võimatu ning rikuks isiku õigust avaldada arvamust, mis on isiku väljendusvabaduse üks põhiosadest.⁹⁸ Kohtuasjas *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland* rõhutas EIK seisukohta, mille kohaselt puudub igasugune alus järeldamiseks, et EIÕK artiklist 10 tulenev väljendusvabadus laieneks üksnes kontrollitavale informatsioonile. PS kommentaaride kohaselt tagatakse seeläbi õiguskaitse ka eneseväljendusele, mis ei pruugi objektiivselt tõene olla, kuid on tõene selle väljaandja arvates.⁹⁹ Seega omab faktiväidete ning arvamuste eristamine tähtsust eelkõige avaliku debati soodustamiseks.

EIK praktika eeskujul on Riigikohus on asunud seisukohale, et isiku au teotamine on võimalik väärtushinnanguga, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga (VÕS § 1046 lg 1) ning tegelikkusele mittevastava asjaolu õigusvastase avaldamisega (VÕS § 1047 lg 2).¹⁰⁰ Seejuures on kohus seisukohal, et „asjaolu avaldamine“ on samatähenduslik varasemas kohtupraktikas kasutatud mõistega „faktiväite avaldamine“.¹⁰¹

⁹⁷ ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 46.

⁹⁸ ECtHR 26.02.2002, 29271/92, *Dichand and others v. Austria*, para 42.

⁹⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, § 45 komm 8.

¹⁰⁰ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 10.

¹⁰¹ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 10.

Avaldatu klassifitseerimisest kas väärtushinnanguks või faktiväiteks oleneb otseselt kohtu poolt kohaldatav materiaaõiguslik norm, mis omab olulist tähtsust tõendamiseseme määratlemisel. Väärtushinnangu õigusvastasuse hindamisel lähtutakse VÕS § 1046 lg-st 1, seejuures VÕS § 1047 kohaldamisele ei kuulu.¹⁰² Ebaõige faktiväite avaldamisega isiku au ja hea nime teotamisel tuleb teo õigusvastasuse tuvastamisel lähtuda VÕS §-st 1046 ja § 1047 lg-st 1-3.

Faktiväite õigusvastasuse tuvastamisel tuleb vastavalt VÕS § 1047 lg-le 2 ja lg-le 3 arvesse võtta, kas avaldatud väide vastab tõele ning kas avaldaja on andmete tõele vastavust piisavas ulatuses kontrollinud. VÕS § 1046 lg 1 teise lause kohaselt tuleb väärtushinnangu õigusvastasuse tuvastamisel arvesse võtta rikkumise liiki, põhjust ja ajendit ning samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel.¹⁰³ Seega omab avaldatu klassifitseerimine tähtsust selle õigusvastasuse tuvastamisel, kuivõrd tõendamisele kuuluvate asjaolude ring on mõlemal juhul kvalitatiivselt erinev.¹⁰⁴ Lähtuvalt eeltoodust saab järeldada, et avaldatu klassifitseerimisest oleneb otseselt asjaolu, kas avaldaja kohustub tõendama väite tõele vastavust või tema poolt avaldatud väärtushinnangu aluseks olevaid asjaolusid.

J. Luik eriarvamuses tsiviilasjas nr 3-2-1-37-15 aga leidnud järgmist: „/.../ au ja hea nime kahjustamise õigusvastasuse VÕS §-s 1046 sätestada järgmiselt: 1) au ja hea nime tahtlik kahjustamine (au ja hea nime teotamine) on õigusvastane; 2) maine kahjustamine on õigusvastane sekkumist õigustavate asjaolude puudumisel. Ma ei näe mingit tarvidust sätestada au ja hea nime kahjustamise õigusvastasus eraldi väärtushinnangu ja andmetega (vt VÕS § 1046 lg 1 ja § 1047 lg 2). Pahatahtliku maine kahjustamise (au ja hea nime teotamise) korral on õigusvastane nii avaldatud informatsioon kui ka selle avaldamine. Nii et ka VÕS § 1047 lg

¹⁰² RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07 p 31; RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 16.

¹⁰³ RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07 p 31; RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 16.

¹⁰⁴ RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07 p 31; RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 10.

3 kohaldamiseks ei ole alust.“¹⁰⁵ Kuivõrd EIK praktikast nähtub, et au ja hea nime teotamise seisukohast on olulised järgmised tunnused: esiteks tuleb tuvastada au teotava teo eesmärk, milleks on tahtlik, sihipärane soov kellegi mainet kahjustada; teiseks teadvalt teise isiku kohta tegelikkusele mittevastavate faktiväidete ja/või väärtushinnangute avaldamine või informatsiooni avaldamine, mis selle väljendusviisilt on isikut alavääristav, sh mõnitav, häbistav või muul viisil naeruvääristav ja/või avaldatu avaldamisel on teadlikult ületatud õigustatud kriitika piir.

Kohtunik J. Luik leiab, et juhul kui avaldaja tegu vastab eeltoodud tunnustele, saab teo lugeda PS § 17 sätestava au ja hea nime teotavat keeldu rikkuvaks. Pahatahtliku au ja hea nime teotamise korral on õigusvastaseks nii avaldatud informatsioon, kui ka selle avaldamine.¹⁰⁶ Seega puudub viidatud eriarvamuse autori arvates alus VÕS § 1047 lg 2 ja lg 3 kohaldamiseks.

Töö autor ei nõustu eeltoodud seisukohaga ning leiab, et au teotamine ei seisne mitte alati isiku pahatahtlikus soovis kellegi mainet kahjustada. Au teotavaid andmeid võib esitada ka selliselt, et isik andmete tõele vastavusse, kuid mis hiljem kontrollimise käigus osutuvad ebaõigeks.

Avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks või väärtushinnanguks omab tähtsust ka kohalduvate õiguskaitsevahendite osas. Õiguskaitsevahendina käsitletakse kõiki võlausaldaja käsutuses olevaid võimalusi kõrvaldada kohustuse rikkumise tagajärjed või ennetada vastavate tagajärgede saabumine.¹⁰⁷ Au ja hea nime kaitseks saab kannatanu Eestis kasutada üksnes tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendeid. Au teotamise korral ebakohase väärtushinnanguga on kannatanul õigus nõuda talle tekitatud varalise ja/või mittevaralise kahju hüvitamist vastavalt

¹⁰⁵ Luige, J eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-37-15, p 21.

¹⁰⁶ Luige, J eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-37-15, p 21.

¹⁰⁷ Varul, P. Jt. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, § 101 komm 4.

VÕS § 1043 lg-le 1 ning lisaks VÕS § 1055 lg 1 alusel õigusvastase käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist. Tulenevalt asjaolust, et väärtushinnang ei sisalda andmeid on kohtupraktikas eitatud selle ümberlükkamise võimalikkust.¹⁰⁸ Muuhulgas ka juhul, kui ebakohane väärtushinnang tugineb ebaõigetele eeldustele ehk faktiväidetele.¹⁰⁹

Au teotamisel ebaõige faktiväitega on kannatanul lisaks kahju hüvitamise nõudele ning rikkumise lõpetamise nõudele, õigus nõuda ebaõigete faktiväidete ümberlükkamist vastavalt VÕS § 1047 lg 4 alusel. Seejuures ebaõigete faktiväidete ümberlükkamist saab kannatanu nõuda sõltumata avaldamise õigusvastasusest. Riigikohus on lähtunud eeltoodud seisukoha avaldamisel põhjendusest, et ebaõigete andmete avaldamisel puudub mis tahes mõistlik õigustus nende kehtima jäämisele. Seega on kannatanul õigus nõuda andmete ümberlükkamist ka siis, kui ebaõigete andmete avaldaja on avaldamisel andmeid piisavas ulatuses kontrollinud või kannatanu näol on tegemist avaliku elu tegelasega, kelle kohta ebaõigete andmete avaldamine ei pruugi olla õigusvastane tulenevalt kõrgendatud avalikust huvist isiku vastu.

Tulenevalt asjaolust, et avaldatu klassifitseerimisel faktiväiteks, on kannatanul lisaks kahju hüvitamise ning kahju tekitava tegevuse keelamise nõudele, õigus nõuda ebaõigete faktiväidete ümberlükkamist, on kohtupraktikas avaldatu klassifitseerimine otsustava tähendusega. Seda eelkõige seetõttu, et mitte igasugune negatiivne hinnang ei ole isiku au teotav. Riigikohus on avaldanud seisukohta, et negatiivne hinnang saab olla isiku au teotav üksnes juhul, kui see isik ei ole oma tegevusega andnud alust vastava hinnangu tekkimiseks.¹¹⁰ Väärtushinnangu õigusvastasuse tuvastamisel tuleb seega arvesse võtta selle hinnangu aluseks olevaid faktilisi asjaolusid ning hinnata kas kannatanu käitumine on andnud põhjust hinnangu tekkimisele. Seega näiteks, kui korduvalt varguste eest karistatud isiku kohta avaldatakse väärtushinnangu,

¹⁰⁸ RKTko 10.10.2007, 3-2-1-53-07 p 19.

¹⁰⁹ RKTko 10.10.2007, 3-2-1-53-07 p 19.

¹¹⁰ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 10.

mille kohaselt isik on „pätt“, siis eelduslikult saab lugeda hinnangu tekkimise põhjendatuks. Kui kohus ka tuvastab väärtushinnangu õigusvastasuse on kannatanul sisuliselt võimalik nõuda üksnes mittevahalise kahju hüvitamist, mis aga ei pruugi tagada piisavat õiguskaitset.¹¹¹

Au teotamisel väärtushinnanguga on kannatanul väga keeruline tõendada vahalise kahju tekkimist ning mittevahalise kahju rahas väljamõistmine on kohtupraktikas tihtipeale loetud põhjendamatuks, seda eriti juhul, kui õiguste rikkuja on kannatanu ees vabandanud.¹¹² Kohtupraktikas on muuhulgas väljendatud seisukohta, mille kohaselt võib teatud juhtudel lugeda kannatanu au teotamise tingitud negatiivsed tagajärjed kõrvaldatuks õigusvastasust tuvastava kohtuotsuse tegemisega. Hilisemas kohtupraktikas on kohus võtnud vabandamist arvesse, kui kahjuhüvitise vähendamise alusena.

Töö autor eelnimetatud Riigikohtu seisukoha ei nõustu ebaõigete andmete avaldamisel saab kannatanu nõuda andmete ümberlükkamist samal viisil ja samas kohas, kus ebaõigeid andmeid avaldati. Seega juhul kui kannatanu kohta avaldati ebaõigeid andmeid veebiväljaandes, siis sellisel juhul saab kannatanu nõuda vastavate andmete ümberlükkamist samas meediumis. Tõenäosus, et isiku au ja hea nimi taastatakse sama või vähemasti sama suure auditooriumi ees, kui seda rikuti, on väga suur. Kui aga isiku au ja head nime rikuti internetis õigusvastase väärtushinnanguga, on vähe tõenäoline, et õigusvastasust tuvastav kohtuotsus jõuaks sama suure auditooriumini, kui seda tegi esialgne isiku au teotav väärtushinnang. Seega leiab töö autor, et isiku au teotamisel väärtushinnanguga, ei ole kannatanu õigused piisavalt tagatud, kui isikule võimaldatakse au ja hea nime taastamiseks üksnes õigusvastasust tuvastamist kohtuotsusega.

¹¹¹ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 10.

¹¹² RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 29.

Avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks omab erilist tähtsust, kui avaldatu puudutab juriidilise isiku mainet. Tulenevalt juriidilise isiku olemusest, on kohtupraktikas eitatud mittevaralise kahju tekkimise võimalust. Samas väärtushinnangu avaldamisega põhjustatud varalise kahju tõendamine võib osutada ülimalt keeruliseks, kui mitte võimatuks.¹¹³ Avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks omab erilist tähtsust avaliku elu tegelase jaoks, kuivõrd avaliku elu tegelane peab arvestama üldsuse kõrgendatud tähelepanuga ning taluma tema suhtes avaldatavat kriitikat ja kriitilisi seisukohtasid. VÕS § 1046 lg 1 ei loe reeglina taolist kriitika või kriitilise seisukoha avaldamist avaliku elu tegelase osas õigusvastaseks. Muu hulgas on kohtupraktikas väljendatud seisukohta, mille kohaselt saab avaliku elu tegelase au riivamine seoses tema avaliku tegevusega tuua kaasa mittevaralise kahju üksnes juhul, kui isiku au teotati tegelikkusele mittevastavate andmetega ning kohus loeb tema kohta levitatud tegelikkusele mittevastavatel andmetel põhineva negatiivse sisuga informatsiooni tema au ja head nime eriti taotavaks.¹¹⁴

Seoses avaldatu klassifitseerimisega faktiväiteks või väärtushinnanguks, on kohtul ka erinev selgituskohustus. Kuivõrd faktiväite ümberlökkamise nõudmisel peab kannatanu esitama konkreetselt väited, mille ümberlökkamist ta kohtu kaudu nõuab. Kohtupraktikas ei ole loetud piisavalt määratletutuks nõuet, millega palutakse kohustada kostjat ümber lökkama artiklis või lõigus avaldatud. Seda seetõttu, et artikkel tervikuna või osa sellest võib sisalda palju informatsiooni. Seega juhul kui hageja nõue on ebaselge, kohustub kohus laskma hagejal oma nõuet täpsustada ning paluma hagejal selgitada, milliseid avaldatud faktiväiteid peab isik oma au teotavaks ning missuguste väidete osas taotleb hageja ümberlökkamist.

Eeltoodule tuginedes võib väita, et avaldatu klassifitseerimine omab tähtsust nii kohtule kui ka kohtumenetluses osalevatele pooltele. Kuivõrd avaldatu klassifitseerimisest sõltub otseselt

¹¹³ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 19.

¹¹⁴ RKTko 30.10.1997, 3-2-1-123-97.

millist materiaaõigusliku normi kohustub kohus kohaldama, milliseid asjaolusid peab avaldaja asuma kohtumenetluse raames tõendama ning kuidas peab hageja esitama kohtule nõude. Seega omab väärtushinnangu ja faktiväite vahetegu tähtsust nii protseduurilistel kui ka tõenduslikel põhjustel.¹¹⁵

2.1.2. Eristamise problemaatika

Eesti kohtupraktikast nähtub, et avaldatu klassifitseerimisel faktiväiteks või väärtushinnanguks on üheks peamiseks eristamise kriteeriumiks avaldatu kontrollitavus. Riigikohus on avaldanud korduvalt seisukohta, mille kohaselt on faktiväide põhimõtteliselt kontrollitav.¹¹⁶ Väärtushinnang väljendub aga isikule antud hinnangus, mis konkreetsetes kultuuriruumis võib omada halvustavat tähendust. Seega on väärtushinnang oma olemuselt põhjendatav, kuid mitte kontrollitav.

Taasiseseisvunud Eestis leidis eelnimetatud põhimõtte esmakordselt kohaldamist vaidluses, kus meediaväljaanne oli avaldanud hageja kohta lause: „Luther oli klassikaline väljapressija nagu kantpead“.¹¹⁷ Riigikohus leidis, et nimetatud väide sisaldab oma olemuselt nii faktiväidet, kui ka väärtushinnangut. Faktiväitena on käsitletav lause esimene pool, mis viitab hagejale, kui väljapressijale, kuna väide sisaldab endas andmeid, mille tõele vastavus on kontrollitav. Väidet saab kas jaatada või eitada, kolmandat varianti ei ole. Lauseosaga, millega viidatakse hagejale kui „kantpeale“ on kohtu hinnangul tegemist väärtusotsustusega, kuivõrd sõna „kantpea“ ei sisalda endas andmeid. Tegelikuses ei saa isikul olla kandilist pead. Küll aga omab sõna selgelt negatiivset alatoonit Eesti kultuuriruumis, leides tihtipeale käsitlus seadusega pahuksis olevate isikute kirjeldamisel. Seega saab kohtumenetluse raames õigustada vastava sõna kasutamist,

¹¹⁵ Stijn, S. Freedom of Expression and the right to reputation: Human rights conflict. American University International Law Review, Vol 26, No 1, p 214.

¹¹⁶ RKTko 5.12.1997, 3-2-1-99-97.

¹¹⁷ RKTko 5.12.1997, 3-2-1-99-97.

mitte aga tõendada. Avaldatu klassifitseerimine ei ole kohtute jaoks problemaatiline juhul, kui avaldatu on ilmselgelt oma sisult vulgaarne, inimväarikust alandav ning mõnitav.¹¹⁸

Avaldatu klassifitseerimise keerukust tõendab Riigikohtu praktika, kus ilmnevad erinevate astmete kohtute poolt kohaldatavate liigitused kõige selgemalt. Avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks on kannatanu seisukohast oluline, kuna siis saab kannatanu nõuda lisaks mittevaralise kahju hüvitamisele ka ebaõigete andmete ümberlükkamist samal viisil, kuidas andmeid esialgu avaldati.

Kohtuasjas, kus kostja oli avaldanud hageja kohta „ta on tegelikult sõnakuulmise toiduahelasse lülitatud juba 2012.a 13. aprillil, seega seoti ära 1.5 aastat enne valimisi“, leidis maakohus, et liitväide ei sisalda faktiväiteid, mille tõesust ja väärust oleks võimalik kontrollida.¹¹⁹ Eeltooduga ei nõustunud ringkonnakohus, kes leidis, et hoolimata kujundlikust väljendusviisist, võib esitatu siiski klassifitseerida faktiväideteks. Kohus leidis, et kujundliku kõneviisi kasutades on võimalik avaldada faktiväiteid juhul, kui väidetakse olemuselt kontrollitavat asjaolu ning väite sisu ja mõte tuleb väljendist piisava selgusega esile.¹²⁰ Ringkonnakohtu hinnangul tähistab „sõnakuulmise toiduahel“ asjaolu, et isik saab teise isiku korralduste täitmise eest materiaalseid väärtusi ja hüvesid.

Kohtupraktika analüüsist nähtub, et faktiväiteid tõlgendatakse kohtupraktikas pigem kitsalt kui laialt. Faktiväite ja väärtushinnangu eristamine võib osutada keerukaks, kuna väide ja hinnang võivad olla teineteisega niivõrd tihedalt põimunud. Nii on kohtupraktikas leitud, et kostja kohta avaldatud kommentaar: „/.../ Tõrva ühistu juhataja Tomsoni tegevuse kohta on Tõrva juhatus

¹¹⁸ TlnRnKo 29.07.2016, 2-15-15724; TlnRnKo 27.06.2013, 2-10-46710; RKTko 13.01.2010, 3-2-1-152-09 p 15; RKTko 10.09.2009, 3-2-1-43-09 p 16.

¹¹⁹ TlnRnKo 12.01.2017, 2-15-17440.

¹²⁰ TlnRnKo 12.01.2017, 2-15-17440.

esitanud Valga politseiasutusele süüteo teate, mille kohaselt kahtlustatakse Tomsonit kelmuses ja ühistu vara riisumises märkimisväärses ulatuses“, on tegemist faktiväitega kuna väited on põhimõtteliselt kontrollitavad.¹²¹ Riigikohus leidis, et nimetatud väidetega on avaldatud asjaolu, et hageja suhtes on esitatud süüteo teade, kuna ta on toime pannud kriminaalkorras karistatavaid tegusid.¹²² Nimetatud Riigikohtu seisukohaga ei nõustunud kohtunik J.Luik. Kahtlus puudub, et avaldatu esimene pool, mille kohaselt on politseile avaldatud süüteo teade, on käsitletav faktiväitena. Tegemist on kategoorilise faktiväitega, mida saab kas jaatada või eitada- seega allub kontrollitavusele. Samas avaldatu teine osa käsitleb kahtlust hageja kohta, et tema tegevus võib olla käsitletav kriminaalkorras karistatava teona. Seega on lause teine pool käsitletav eelkõige modaalse faktiväitena, väljendades võimalikust.¹²³ Nii lause esimene pool, kui ka teine pool võimaldavad väärtusotsustusi. Kommentaarist on tuletatav väärtushinnang, mille kohaselt on Tomson seaduserikkuja, kelle aususes võib kahelda. Kahtlemata on nimetatud hinnang isiku au teotav. Eriarvamuse avaldaja rõhutab, et avaldaja klassifitseerimisel omab tähtsust eelkõige vahetegu hinnanguliste (ühistu vara riisumine) ja faktiväite ning nende vastava väite alusel tehtud üldistavate väärtushinnangu vahel.¹²⁴

Kohtupraktikas on tekitanud probleeme ka väärtushinnangu eristamine kaudsetest faktiväidetest. Riigikohtu seisukoha kohaselt on kaudseteks faktiväideteks väited, mida avaldatust küll sõnaselgelt ei nähtu, kuid mida on võimalik avaldatust järeldada.¹²⁵ Nii on Riigikohus leidnud, et avaldu „/.../ Kõlvarti selgitused ja pangakontode väljavõtted“ näol ei ole

¹²¹ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 10.

¹²² RKTko 20.06.2012, 3-2-1-169-11, p 11.

¹²³ J.Luige eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-169-11 eriarvamus p 9.

¹²⁴ J.Luige eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-169-11 eriarvamus p 9.

¹²⁵ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05 p 12; RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07 p 27, RKTko 19.02.2008, 3-2-1-145-07 p-d 13 ja 17.

tegemist mitte väärtushinnanguga, vaid kaudse faktiväitega, kuivõrd faktiväited tulenesid artikli sisust tervikuna.¹²⁶

Eesti õigus toetub faktiväite ja väärtushinnangu eristamise põhimõttel tõendatavusele. Seega, kas avaldatu sisaldab mis tahes kontrollitavaid andmeid või asjaolusid, sõltumata nende tähendusest. Kohtupraktikas nähtub, et avaldatu klassifitseerimine osutub probleemseks eelkõige liitväidete puhul, mis võivad üheaegselt sisaldada nii väärtushinnanguid kui ka faktiväiteid. Probleemi ületamiseks on pakkunud kohtunik J. Luik välja meetodi, mille kohaselt tuleks kohtul tuvastada avaldatu informatsiooni juhtmõte.¹²⁷ Juhtmõte tuvastamine võimaldab kohtul hinnata, millena avaldatud informatsioon kvalifitseerub tervikus. Nii leiab Luik, et „liitotsustustes tuleb loogilis-semantilise meetodi abil eraldada väide, mille tegelikkusele vastavust saab tõendada“.

Eeltoodust tulenevalt leidis töös püsitatud hüpotees, mille kohaselt väärtushinnangu ja faktiväite eristamine omab tähtsust protseduurilistel kui ka tõenduslikel põhjustel, kinnitust. Omades tähtsust nii materiaalõigusliku normi valikul kui ka tõendamiseseme määratlemisel. Eesti kohtupraktikas on tajutav teatav probleem avaldatu klassifitseerimisel, kuid enamjaolt ollakse kohtupraktikas järjepidev avaldatu klassifitseerimise põhimõtete kohaldamisel.

2.2. Põhiõiguste konflikt

Õigus aule ja heale nimele on alati seotud teise isiku õigusega väljendusvabadusele. Nii esineb au ja hea nime rikkumise tuvastamisel alati põhiõiguste konflikt, mille ületamiseks kaalub kohus õigust väljendusvabadusele ja õigust üldisele isikuõigustele. Teisiti öeldes tuleb kohtul vastata küsimusele, kust läheb piir isiku väljendusvabaduse kasutamise ja õigusrikkumise

¹²⁶ RKTko 15.04.2015, 3-2-1-24-15 p 13.

¹²⁷ Luik, J. Eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-161-05, p 2 .

vahel. EIK ega ka Riigikohtu praktika ei sisalda konkreetseid põhimõtteid isikute põhiõiguste konflikti ületamiseks.

PS § 45 sätestab igapäevase õiguse levitada vabalt ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni nii sõnas, trükis, pildis kui ka muul viisil. Eesti on demokraatlik ning liberaalne riik, kus puudub tsensuur (PS § 45 lg 2), mis aga ei tähenda, et isiku väljendusvabadus oleks piiramatult. Väljendusvabadust võib piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Seega seab sõnavabadusele selged piirid PS § 17, mille kohaselt ei tohi kellegi au ja head nime teotada.

PS väärtused on kõik formaalselt ühel tasandil ning ei moodusta isekeskis hierarhiat.¹²⁸ Ka EIK praktikas, on väljendatud seisukohta, et nii õigus väljendusvabadusele kui ka õigus aule ja heale nimele väärivad võrdset kaitset.¹²⁹ PS § 45 ja § 17 on oma olemuselt vastassuunalised printsiibid.¹³⁰ Kollideerivate õigusväärtustega seotud vaidluste korral tuleb arvesse võtta konkreetse kaasuse tehioolusid ning vastuolud tuleb ületada proportsionaalsuse põhimõtet kasutades.¹³¹ Seega tuleb avaldatu õigusvastasuse tuvastamisel läbi viia põhiõiguste kaalumise. Au ja hea nime ning väljendusvabaduse konflikti puudutavate vaidluste korral on kohtul tihti peale keeruline otsustada, milline õigus peaks antud kaasuse tehiooludel prevaleerima. Õiguskirjanduses on pakutud konflikti ületamiseks seitse kriteeriumit, mille valguses tuleks kollideeruvaid põhiõigusi kaaluda: mõju kriteerium; õiguse kuuluvus peamiste või inimõiguste ääreala küsimusse; lisaõiguse kriteerium; avaliku huvi kriteerium; eesmärgi ja vastutuse kriteeriumi.¹³²

¹²⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, 2. Ptk. Põhiõigused, vabadused ja kohustused. Sissejuhatus. kumm 1.1.

¹²⁹ ECtHR 10.05.2011, 48009/08, *Mosley v. the United Kingdom*, para 111.

¹³⁰ Ernits, M. Avalik väljendusvabadus ja demokraatia. –*Juridica* 2007/I, lk 24.

¹³¹ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, 2. Ptk. Sissejuhatus, kumm 1.1.

¹³² Smet, S. *Op cit*, p 187.

Töö autori hinnangul leiab õiguste konflikti ületamisel kohtute poolt peamiselt kohaldamist mõju kriteeriumi. Mõju kriteeriumi kohaldamisel hindab kohus kannatanu staatust, avaldatu sisu ning väljendusviisi, lisaks kas au teotamine on toimunud väärtushinnangu või faktiväitega ning neljandaks hindab kohalduva karistuse olemust ja tõsidust.¹³³ Kuivõrd mõju kriteerium leiab kohtupraktikas kasutamist kõige rohkem, siis analüüsib töö autor järgnevalt mõju kriteeriumi elemente.

EIK on seisukohal, et au ja hea nime teotamise korral tuleb arvestada kannatanu staatust ühiskonnas.¹³⁴ Kohtuasjas *Lingens vs Austria* leidis kohus, et poliitikult eeldatakse kõrgendatud nõudmisi kriitika taluvuse osas, kuivõrd isik on ennast teadlikult seadnud üldsuse erilise tähelepanu alla.¹³⁵ Avaliku elu tegelase tegevuse kõrgendatud tähelepanule ning võimalikule kriitikale on viidanud ka Riigikohus.¹³⁶ Siiski möönab Riigikohus, et avaliku elu tegelased võivad olla erinevad, seega võib ka avalikkuse põhjendatud huvi määr nende eraelu vastu olla erinev.¹³⁷ Näiteks on üldsuse huvi erinev täidesaatvat riigivõimu teostava isiku ning isiku puhul, kes tegeleb loominguga või loometegevusega. Üldsuse kõrgendatud huvi on põhjendatud poliitiku või täidesaatvat riigivõimu teostava kõrgema riigiametniku isiksuse ning tema poliitilise ja ametialase tegevuse vastu.¹³⁸ Samas kui loominguga ja selle esitamisega tegeleva isiku suhtes saab üldjuhul õigustatult lugeda üldsuse kõrgendatud huvi tema loometegevuse ja loome vastu, mitte aga isiku eraelu vastu. Juhul, kui loovisik ei täida avaliku elu funktsiooni ega osale avalikus debatis, tegutseb isik oma privaatsfääris.

¹³³ Smet, S. Op cit, p 202.

¹³⁴ ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 25-26.

¹³⁵ ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 25-26.

¹³⁶ RKTko 7.05.1998, 3-2-1-61-98.

¹³⁷ RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13 p 15.

¹³⁸ RKTko 30.10.1997, 3-2-1-123-97.

Õiguskirjanduses on leitud, et avaliku elu tegelase puhul tuleks eristada isiku avalikku ja erasfääri.¹³⁹ Eesti kohtupraktika kohaselt on väljendusvabaduse määr kõige avaram avaliku (poliitilise) elu küsimustes ning kõige piiratum eraelu sfääris.¹⁴⁰ Seega juhul kui au teotava sisuga kommentaar puudutab avaliku elu tegelast, loetakse väljendusvabadus eelduslikult laiemaks, mistõttu kaalub väljendusvabadus üles isiku õiguse aule ja heale nimele. Erinevalt avaliku elu tegelastest, ei ole tavainimeste suhtes eriline avalik huvi põhjendatud, mistõttu peaks tavainimesele olema tagatud suurem kaitse teiste isikute väljendusvabaduse ees.¹⁴¹

EIK on seisukohal, et juhul, kui isiku eraelu puudutav informatsioon on avaldatud üksnes eesmärgiga rahuldada lugejate uudishimu, siis sellisel juhul kaalub üksikisiku õigus efektiivsele eraelu kaitsele üles väljendusvabaduse, muu hulgas ajakirjaniku arvamussvabaduse.¹⁴² Seega tuleks kollideerivate põhiõiguste kaalumisel arvesse võtta nii subjekti, kelle kohta informatsiooni avaldati aga ka seda, millist informatsiooni avaldatu on. Tuleb nõustuda, et avaliku elu tegelase tegevuse suhtes on põhjendatud avalikkuse kõrgendatud huvi, samas leiab autor, et kõrgendatud huvi on põhjendatud üksnes isiku tegevuse osas, millega ta on ennast avalikkuse ette vabatahtlikult toonud.

Tihti peale on au ja hea nime vaidluste põhiküsimuseks avaldatud väidete tõendatavus. Üldisereegli kohaselt kohustub avaldaja tõendama faktiväite tõe vastavust, väärtushinnang või arvamus tõendamisele ei allu.¹⁴³ Seejuures on EIK praktikas rõhutatud, et väärtushinnangu tõendamise nõue rikuks avaldaja õigust avaldada arvamust. Eeltoodu aga ei tähenda, et arvamus võiks olla spekulatiivne, vaid ka väärtushinnang peab põhinema faktilisel alusel.¹⁴⁴ EIK leidnud, et mida tõsisemad on kannatanu kohta esitatud süüdistused, seda usaldusväärsem ning

¹³⁹ Ernits, M. Op cit, lk 28.

¹⁴⁰ HMK 27.08.2008, 2-06-9067;

¹⁴¹ ECtHR 06.02.2001, 41205/98, *Tammer v. Estonia*.

¹⁴² ECtHR 17.06.2010, 9807/02, *Ovchinnikov v. Russia*, para 50.

¹⁴³ ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 46.

¹⁴⁴ ECtHR 23.05.1991, 11662/85, *Oberschlick v. Austria*, para.

kindlam peab olema faktiline baas, millele avaldatud väide tugineb.¹⁴⁵ Väite tõe vastavust tõendavate asjaolude või väärtushinnangu faktilise baasi puudumisel on EIK teinud reeglina otsuse kannatanule kuuluva au ja hea nime tagava põhiõiguse kasuks.¹⁴⁶

EIK kohus leidnud, et juhul kui väärtushinnangu aluseks olev faktiline baas on avalikkusele teada võib olla põhjendatud kohaldada leebemat tõendamise standardit.¹⁴⁷ Hoolimata sellest, et kohus ei ole eelnimetatud seisukohta põhjendanud, võib eeldada, et EIK võis vastava seisukoha võtmisel tugineda sellele, et kuivõrd faktiline baas on avalikkusele teada, ei oma isiku maine kahjustamine niivõrd laiaulatusliku mõju.¹⁴⁸ Töö autori hinnangul on eeltoodud EIK praktika seisukoht samastatav Riigikohtu seisukohaga, mille kohaselt loetakse üldjuhul väärtushinnang kohaseks juhul, kui isik on andnud aluse negatiivse hinnangu tekkimiseks.

Avaldatu klassifitseerimine faktiväiteks või väärtushinnanguks ning määratlusega kaasnev tõendatavuse nõue on oluliselt väiksem, kui väited on avaldatud elava poliitilise debati käigus.¹⁴⁹ Kohtuasjas *Dyuldin ja Kislov vs Venemaa* kordas EIK oma varasemat seisukohta, mille kohaselt täidesaatva riigivõimu suhtes avaldatu osas kohaldub oluliselt laiem kriitikapiir, kui eraisiku või isegi poliitiku suhtes.¹⁵⁰ Demokraatlikus ühiskonnas peab täidesaatva riigivõim alluma tugevale kontrollile. Seejuures ei seisne täidesaatva riigivõimu suhtes kehtiv kontroll mitte üksnes seaduslikul ning seadusandliku võimu ja kohtu kontrollile, vaid peab alluma ajakirjanduse ning avaliku arvamuse kontrollile.¹⁵¹ Seega on jäetud nimetatud juhul suhteliselt

¹⁴⁵ ECtHR 16.03.2017, 58493/13, *Olafsson v. Iceland*, para 53; ECtHR 10.07.2012, 46443/09, *Björk Eiðsdóttir v. Iceland*, para 71.

¹⁴⁶ ECtHR 17.12.2004, 49017/99, *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, para-s 84-85, 87.

¹⁴⁷ ECtHR 27.10.2005, 58547/00, *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlags GmbH v. Austria*, para § 35.

¹⁴⁸ ECtHR 16.11.2004, 53678/00, *Karhuvaara and Iltalehti v. Finland*.

¹⁴⁹ ECtHR 24.04.2007, 7333/06, *Lombardo and Others v. Malta*, para 60.

¹⁵⁰ ECtHR 31.07.2007, 25968/02, *Dyuldin and Kislov v. Russia*, para 45.

¹⁵¹ ECtHR 31.07.2007, 25968/02, *Dyuldin and Kislov v. Russia*, para 45.

lai vabadus kritiseerimiseks, isegi juhul kui avaldatu ei põhine selgel faktilisel alusel.¹⁵² Autori hinnangul on eeltoodud EIK seisukoht kohaldatav ka suurt avaliku huvi omavale debatile, mida peetakse kommenteerimiskeskonnas. Eeltoodule tuginedes omab avaldatu klassifitseerimine määravat tähtsust ka põhiõiguste kaalumisel, kuivõrd avaldatu klassifitseerimisel väärtushinnanguks kaldub otsus pigem väljendusvabaduse kasuks.

Õiguste kaalumisel tuleb arvesse võtta ka avaldatud kommentaari sisu, tooni ning kasutatud väljendusviisi ning vormi.¹⁵³ Kommentaari sisu ning väljendusviisi hindamisel tuleb tuvastada, kas avaldatud kommentaar sisaldab solvavaid või kõlvatuid väljendeid. Siiski peab mõnna, et solvavate ning kõlvatute väljendite abil enese väljendamine ei eelda koheselt, et avaldatu oleks käsitletav teise isiku au ja head nime rikkumisega. EIK praktikas on leitud, et termini „idioot“ kasutamine ei tähenda automaatselt väljendusvabaduse piirava tingimuse esinemist.¹⁵⁴ Kuivõrd eelnimetatu oli leidnud kasutust poliitilises diskussioonis, siis järeldas EIK, et kasutatud termin oli küll kõlvatu, kuid mitte piisavad ulatuses, et isiku õigus aule ja heale nimele prevaleeriks isikute õiguse väljendusvabadusele.

Sisu avaldamise vorm seisneb eelkõige selles, kuidas on faktiväited või väärtushinnangud kolmandatele isikutele teatavaks tehtud. EIK praktikas on leitud, et kannatanule põhjustatud kahju sõltub sellest, kas kannatanu au teotavaid andmeid on avaldatu limiteeritud auditooriumile, ajakirjanduses või internetis. Seega mida väiksem on auditoorium, seda väiksem on potentsiaalne kahju, mis on kannatanule tekkinud.

¹⁵² ECtHR 31.07.2007, 25968/02, *Dyuldin and Kislov v. Russia*, para-s 9-11.

¹⁵³ Smet, S. Op cit, p 207.

¹⁵⁴ ECtHR 01.07.1997, 20834/92, *Oberschlick v. Austria* (no. 2).

Sõnavabadust loetakse demokraatliku ühiskonna üheks alusväärtuseks ning selle arenemise ja iga inimese eneseteostuse põhieeldusi.¹⁵⁵ Iga sekkumine isikute väljendusvabadusse peab olema proportsionaalne taotletava seadusliku eesmärgiga.¹⁵⁶ EIÕK ega ka kohaldamispraktikas ei anna juhised, milline sekkumine ning rakendatav abinõu on proportsionaalne, kuid erilist tähelepanelikkust ning põhjendatust nõuab kriminaalõiguslike mõjutusvahendite rakendamine sõnavabaduse piiramisel. Seega tuleb õiguste konflikti korral arvesse võtta ka võimaliku karistuste raskust. Väljendusvabadusse sekkumisel liigselt rangete meetmete rakendamine võib kaasa tuua jahutava efekti siirale ja avatule diskussioonile.

Nagu töö esimeses peatükis viidatud, siis on interneti kommentaariumid muutunud soodsaks keskkonnaks isikuõiguste rikkumisele, kuivõrd anonüümselt kommenteerides väljendavad kasutajad sõnavabaduse tähe valimatult kõike ning mistahes viisil. Riigikohtunik J. Luik on soovitanud pöörata kohtutel senisest enam tähelepanu, et sõnavabaduse piiride laiendamisel ei kaotaks õigus aule ja heale nimele oma olemust.¹⁵⁷ Autor nõustub eeltoodud väitega ning leiab, et tänapäeva infoühiskondlikus maailmas tuleks sõnavabaduse kõrval pöörata rohkem tähelepanu ka isikute õigusele aule ning heale nimele. Seega omab põhiõiguste kaalumise ning kaalumise rakendamisel kohalduvad kriteeriumid erilist tähtsust tasakaalu saavutamisel.

¹⁵⁵ ECtHR 22.04.2013, 48876/08, *Animal Defenders International v. the United Kingdom*, para 100.

¹⁵⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj 2012, § 45 komm 20.2.

¹⁵⁷ Luik, J. Eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-53-07, p 3.4 .

3. Mittevarelise kahju hüvitamine interneti kommentaariumis

3.1. Kommenteerimiskeskonnas toime pandud rikkumise eest vastutav isik

3.1.1. Otsene vastutus

Au ja hea nime rikkumise eest vastutavaks isikuks saab olla isik, kes tegi vastava sisu kolmandatele isikutele teatavaks. Laimava kommentaari avaldamisel saab esmajärjekorras lugeda kommentaari avaldajaks selle tegeliku autorit. Seega on kannatanul õigus esitada õiguste rikkumisest tulenev nõue kommentaari autori ehk esmase õiguste rikkuja vastu (inglise keeles *primary wrongdoer*). Õiguskirjanduses on hakatud nimetama seda kui otsene vastutus (inglise keeles *direct liability*).¹⁵⁸ Kommentaari tegeliku autori hagemiseks peab kannatanu esmalt tuvastama õiguste rikkuja, kuivõrd kommenteerimiskeskonna kasutajad avaldavad kommentaare enamasti anonüümselt või kasutades pseudonüümi.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2000/31/EÜ infoühiskonna teenus teatavate õiguslike aspektide eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (edaspidi kui E-kaubanduse direktiivi)¹⁵⁹ artikkel 15 (2) võimaldab Euroopa Liidu liikmesriikidel kehtestada kohustusi infoühiskonna teenuse osutajatele kommentaari autori identifitseerimiseks vajaliku informatsiooni üleandmiseks pädevale asutusele. Muuhulgas on EIK praktikas avaldatud seisukoht, mille kohaselt kohustub iga liikmesriik võimaldama kannatanule vajalikke meetmeid anonüümse õiguste rikkuja tuvastamiseks.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Perry, R. Zarsky, T. Z. Liability for online anonymous speech: Comparative and Economic Analysis. *Journal of European Tort Law*, Vol. 5, 2014, p 14.

¹⁵⁹ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market. – Official Journal L 178, 17.07.2000, pp 1-16.

¹⁶⁰ ECtHR 02.12.2008, 2872/02, *K.U. v. Finland*, para 46.

Interneti kasutamiseks vajalikud seadmed on identifitseeritavad läbi unikaalse internetiaadressi (inglise k. *Internet Protocol*) (edaspidi nimetatud „IP-aadress“). Interneti teenuse pakkujal (inglis k *Internet Service Providers*) on võimalik siduda omavahel IP-aadressi omanik ja kasutajakonto alusel.

Eesti õigus võimaldab kannatanul pöörduda kohtusse, tuvastamaks eeltõendamismenetluse raames IP-aadressi, millelt au teotava kommentaar on postitatud. Eeltõendamismenetluse raames tuvastatav IP-aadress ei pruugi aga viidata tegelikule õiguste rikkujale. Nimelt võib tuvastatav IP-aadress osutada avaliku või mitme kasutajaga seadmele. Sellisel juhul kohustub kannatanu astuma edasisi samme isikuõigusi rikkuva isiku tuvastamiseks, pöördudes raamatukogu, ettevõtte, internetikohviku või mis tahes muu asutuse poole, kelle võrgust vastava sisuline kommentaar postitati.¹⁶¹ Eeltõendamismenetluse kestvuseks on 4-6 kuud. Seega autori hinnangul ei pruugi asutuste poole pöördumine tuua kaasa soovitud tulemust, kuivõrd arvuti kasutamist kajastavad logifailid võivad selleks ajaks olla andmebaasidest kustutatud. Lisaks võib anonüümse kasutaja tuvastamine osutada võimatuks olukorras, kus kasutaja on kasutanud anonüümsuse säilitamiseks erilist tarkvara, nagu näiteks Tor või avaldades isikuõigusi rikkuva sisu läbi avaliku internetivõrgu, mis ei nõua eelregistreerimist.

Lähtuvalt eeltoodust võib väita, et Eestis on anonüümsete kommentaatorite tuvastamine suhteliselt ebakindel ning seega on õigustatud olukorda, kus hageja esitab nõude hoopis meediaettevõtte vastu, kellel on ühtlasi suurem finantsiline võimekus, kui tegeliku laimajal. Muuhulgas ei loeta EIK praktikas seda ebaproportsionaalseks sekkumiseks meediaettevõtte väljendusvabadusse.¹⁶²

¹⁶¹ Gleicher, N. John Doe Subpoenas: Toward a Consistent Legal Standard. *Yale Law Journal*, 2008, Vol 118, No 2, lk 328.

¹⁶² ECtHR 09.11.2006, 72331/01, *Krone Verlags GmBh&Co. KG v. Austria*, para 32.

Kannatanu õigust pöörduda oma õiguste kaitseks kommentaari autori vastu on jaatatud ka Inglise õiguses, kus nähakse ette kindlad protseduurireeglid anonüümse kommentaatori tuvastamiseks. Vastavaid protseduurireegleid on hakatud kutsuma *Norwich Pharmal* otsuseks. *Norwich Pharma* otsuse kohaselt kohustub osapool, kes on kaasatud teise isiku deliktilisse käitumisse, andma informatsiooni kannatanule.¹⁶³ Algselt oli eeltoodu meede kasutusel eelkõige intellektuaalse omandi õigustega seotud rikkumiste korral. Nimelt oli patendi omanikul, kui kannatanul õigus nõuda informatsiooni tolliametilt õiguste rikkujaks oleva importija suhtes.¹⁶⁴ Nüüd on aga meede leidnud kasutust ka erinevate interneti teenusepakkujate suhtes.¹⁶⁵ Nii kohustas Põhja Iirimaa kõrgeim kohus anonüümset kommentaatorit tasuma kahjutasu kannatanule selle eest, et oli postitanud Facebooki vale andmeid sisaldava postituse kannatanu kohta.¹⁶⁶

Kannatanule võimaldatakse kommentaari tegeliku autori vastu kohtusse pöörduda ka Ameerika õiguse kohaselt. Telekommunikatsiooniseaduse¹⁶⁷ kohaselt vastutab kommentaari sisu eest üksnes kommentaari autor. Juhul, kui isiku õigusi rikkuv kommentaar on avaldatud anonüümse kommentaatori poolt, siis isiku hagemiseks, tuleb esmalt tuvastada vastav õiguste rikkuja. Isiku tuvastamiseks kohustub kannatanu taotlema kohtult *John Doe* korraldust.¹⁶⁸ Eelnimetatud menetlus ei pruugi kannatanu jaoks soovitud tagajärge tuua, kuivõrd kommentaari autori identifitseerimine on aja- ning rahakulukas protsess.¹⁶⁹

¹⁶³ Baynham, B. G. Reid, D. J. The Modern Day Soapbox: Defamation in the Age of the Internet. Continuing Legal Education Society of British Columbia, September 2010, p 3.1.11. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.cle.bc.ca/PracticePoints/LIT/11-ModernSoapbox.pdf>, (22.04.2017).

¹⁶⁴ Perry, R. Zarsky, T. Z. Op cit, p 21.

¹⁶⁵ *Lockton Companies International & Others v. Persons Unknown and Google Inc*, [2009] EWHC 3423 (QB).

¹⁶⁶ *AB Ltd v. Facebook Ireland Ltd*, [2013] NIQB 14, para 3.

¹⁶⁷ The Telecommunication Act. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://transition.fcc.gov/Reports/tcom1996.pdf>, (22.04.2017).

¹⁶⁸ Gleicher, N. Op cit, p 325.

¹⁶⁹ R. Perry, T.Z. Zarsky. Op cit, p 14.

Ameerika Ühendriikide kohtupraktikas on asunud seisukohale, et anonüümse kommentaatori isiku tuvastamine võib omada muuhulgas otsest mõju ka laimava sisu kindlaks tegemisel. Nimelt argumenteeris kannatanu kohtuasjas *Yelp v. Hadeed*¹⁷⁰, et anonüümsed kliendarvamused kannatanu poolt pakutava teenuse osas olid laimavad, kuivõrd arvamuste avaldajad ei olnud tegelikult teenust kasutanud ning avaldatu eesmärgiks oli üksnes teenuse pakkuja reputatsiooni kahjustamise soov.

Eeltoodust nähtub, et kõik vaadeldavad õiguskorrad (Eesti, Inglise kui ka Ameerika Ühendriikid) võimaldavad kannatanul oma õiguste kaitseks pöörduda kommentaari tegeliku autori vastu, samas on tunnistanud tegeliku autori tuvastamise probleemi. Kommenteerimiskeskonna pidaja vastu hagi esitamisel jääb ära aeganõudev vaheetapp kommentaatori tuvastamiseks. Seega on kannatanu positsioon soodsam kommenteerimiskeskonna pidaja vastu hagi esitamisel.

3.1.2. Kaudne vastutus

EIK praktika kohaselt on lisaks kommentaari tegelikule autorile, isiku au ja head nime teotava teo eest vastutavaks ka kommenteerimiskeskonna pidaja.¹⁷¹ Muuhulgas on EIK praktikas väljendatud seisukohta, mille kohaselt ei oleks kannatanu õigused piisavalt tagatud, kui kannatanule võimaldataks oma õiguste kaitseks pöörduda üksnes laimava kommentaari tegeliku autori vastu.¹⁷² Õiguskirjanduses nimetatakse kommenteerimiskeskonna pidaja vastutust kaudseks vastutuseks (inglise keeles *indirect liability*).¹⁷³ Olenevalt

¹⁷⁰ *Yelp, Inc v. Hadeed Carpet Cleaning, Inc*, 752 (SE) 2d 554 (2014).

¹⁷¹ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 142.

¹⁷² ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 91.

¹⁷³ R. Perry, T.Z. Zarsky. Op cit, p 3.

kommenteerimiskeskonna olemusest tuleb selle pidaja vastutuse määrata infoühiskonna teenuse seaduses või võlaõigusseaduses sätestatule.

IÜTS § 10 lg 1 sätestab infoühiskonna teenuse osutaja vastutuse, mille kohaselt ei vastuta teenuse osutaja teenuse kasutaja taotluse alusel talletatava teabe sisu eest tingimusel, et: teenuse osutaja ei tea teabe sisu ega ole kahjutasu nõude puhul teadlik faktidest või asjaoludest, millest ilmneb ebaseaduslik tegevus või teave; ülal nimetatud asjaoludest teadlikuks saades kõrvaldab teenuse osutaja kohe teabe või katkestab sellele juurdepääsu.

Eelnimetatud sätte sätestamisel on seadusandja juhindunud E-kaubanduse direktiivi artiklist 14, mida täpsustab direktiivi preambuli p 42. Eeltoodud punkti kohaselt kohalduvad IÜTS §-des 8-11 sätestatud vastutuse erandid üksnes juhul, kui infoühiskonna teenuse osutaja tegevus on tehnilise, automaase ja passiivse iseloomuga. Seega puudub infoühiskonna teenuse osutajal edastatava või talletatava teabe üle teadmine ning kontroll.¹⁷⁴ Vastavalt eeltoodule ei vastuta kommenteerimiskeskonna pidaja kasutajate poolt avaldatud sisu eest juhul, kui ta ei oma kontrolli kommenteerimiskeskonna üle.

IÜTS-s sätestatu ei kohaldata nn hübriidteenuse osutajatele. Õiguskirjanduses on loetud hübriid teenuse osutajaks sellised portaalid, mille põhitegevuseks on sisu tootmine uudiste portaalina, kuid lisandväärtusena võimaldatakse külastajatel avaldada arvamusi ning hinnanguid kommentaariumis.¹⁷⁵ EIK praktikas on leitud, et kuna uudiste portaalipidaja kutsub aktiivselt üles kasutajaid avaldama arvamust ning hinnanguid, ei ole uudisteportaaali tegevus käsitletav üksnes vahendusteenusena.¹⁷⁶

¹⁷⁴ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09 p 13.

¹⁷⁵ Brunner, L. The Liability of an Online Intermediary for Third Party Content. The Watchdog Becomes the Monitor: Intermediary Liability after *Delfi v. Estonia*. Human Rights Law Review, 2016, Vol 16, No 1, p 168.

¹⁷⁶ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 85.

Interneti kommentaariumi hübriid vahendaja vastutuse hindamisel tuleks arvesse võtta järgmisi asjaolusid: avaldatud kommentaaride konteksti, kommentaariumi pidaja poolt kasutusele võetud meetmeid isikuõiguste rikkumiste vältimiseks või kõrvaldamiseks ning kommentaari tegeliku koostaja vastutust alternatiivina kommentaariumi pidaja vastutusele.¹⁷⁷ Lisa kriteeriumina tuleks hinnata kannatanu enda käitumist.¹⁷⁸

EIK praktika kohaselt saab kommentaariumi hübriid vahendajat vastutusele võtta juhul, kui kolmandate isikute poolt avaldatud kommentaarid sisaldavad vihakõne ja vägivalla õhutamist ning uudisteportaal ei ole vastava sisuga kommentaare viivitamatult kõrvaldanud, seda ka juhul, kui väidetav ohver või kolmas isik ei ole kommentaaridest teavitanud.¹⁷⁹ Näidetena on toodud holokausti eitavad, natsipoliitikat õigustavad, kõiki moslemeid terrorismiga seostavad või juutide Venemaal kurjuse allikana kujutatavad avaldused.¹⁸⁰

Kommentaarieskkonna pidajale on ette heidetav tegevusetus, mille eest vastutusele võtmise eelduseks on seadusest või üldisest käibekohustusest tuleneb vastutus. Üldise käibekohustuse kohaselt kohustub kommenteerimiskeskonna pidaja tegutsema oma õiguste teostamisel heas usus, mh kohustub isik hoiduma teiste isikute õiguste rikkumisest. Kohtupraktikas on leitud, et juhul kui kommenteerimiskeskonna pidaja võimaldas avaldada isiku au teotavaid kommentaare ning jättis need keskkonnast eemaldamata, siis ei saa lugeda kommenteerimiskeskonna pidaja poolt tarvitusele võetud meetmeid piisavaks isikuõiguste ärahoidmiseks.¹⁸¹

¹⁷⁷ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 142.

¹⁷⁸ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, para 83.

¹⁷⁹ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 136.

¹⁸⁰ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 136.

¹⁸¹ TlnRnKo, 21.02.2012, 2-08-76058.

Juhul, kui kasutajate poolt väljendatud kommentaarid on seotud avalikkusele erilist huvi pakkuva temaatikaga, nagu näiteks kuritegevus, siis tuleb arvesse võtta kasutajate poolt tavapäraselt kasutatavat kõneviisi. Nimelt tuleb arvesse võtta vastasel teemal Interneti-portaalide anonüümsetes kommentaarides kasutatavat kõneviisi. Kui kõneviisi saab lugeda tavapäraseks, siis sellisel juhul vähendab see mõju, mis tuleks vastavatele väljenditele omistada.¹⁸²

EIK praktikas on loetud kommentaariumi pidaja poolt rakendatud „teata-ja-võetakse maha“ (inglise keeles *notice and take down*) süsteemi piisavaks vahendiks juhul, kui vaidlusalused kommentaarid ei sisalda vihakõne ega õhuta vägivallale vaid on pelgalt solvavad ja vulgaarsed.¹⁸³ Eeltoodu on kinnitust leidnud ka Eesti kohtupraktikas.¹⁸⁴ Seega juhul, kui kommentaaride sisu on üksnes solvav ning kommenteerimiskeskonna pidaja on eemaldanud kommentaarid kannatanu nõudmisel kohaselt, siis sellega on uudisteportaali tsiviilõiguslik vastutus lõppenud.¹⁸⁵

Telekommunikatsiooniseaduse § 230 c) (1) kohaselt ei tohi mitte ühtegi interaktiivse arvutiteenuse pakkujat ega kasutajat kohelda kui sellise informatsiooni kajastajat või suuliselt edastajat, mille on kättesaadavaks teinud teine isik.¹⁸⁶ Seega vabastab eelnimetatud säte kommenteerimiskeskonna vastutusest kolmanda isiku poolt põhjustatud kahju eest.

¹⁸² ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, para 77.

¹⁸³ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, para-s 64, 75, 77.

¹⁸⁴ HMK 28.03.2016, 2-15-15724, p 23.

¹⁸⁵ HMK 28.03.2016, 2-15-15724, p 23.

¹⁸⁶ Töö autor on kasutanud telekommunikatsiooni seaduse § 230 punkti c) (1) tõlkimiseks Luide, S. Op cit, lk 61.

Töö autor leiab, et Ameerika Ühendriikides käsitus internetis au teotava sisu vastutuse osas on liigselt sõnavabadust toetav. Tulenevalt asjaolust, et kommenteerimiskeskonna pidaja ei vastuta ning tegeliku kommentaatori isiku tuvastamine on keeruline, võib olukord pöörduda sellega, et isikul ei ole võimaldatud mis tahes õiguskaitset oma au ja hea nime tagamiseks.

3.2. Kahju hüvitise väljamõistmist mõjutavad tegurid

Au ja hea nime teotamisega kaasneb enamasti mittevahaline kahju. Mittevahaliseks kahjuks loetakse ennekõike mittevahalise õigushüve rikkumise tagajärjel tekkinud psühholoogilisi mõjutusi, mis põhjustavad füüsilist ning hingelist valu või kannatust. Kohtupraktikas on näiteks mittevahaliseks kahjuks loetud meeleolu- ja ärevushäiretest põhjustatud tervisekahjustusi.¹⁸⁷ PS § 25 kohaselt on igapäevaelus õigus talle õigusvastaselt tekitatud moraalse (mittevahalisele) ja materiaalse (halalisele) kahju hüvitamisele.

Riigikohus on seisukohal, et juhul kui isiku kohta avaldatakse eriti halvustavaid väiteid ja/või hinnanguid meedias, siis eelduslikult on kannatanu maine saanud kahjustada.¹⁸⁸ Tõenäoliselt on Riigikohus oma seisukoha võtmisel tuginenud traditsioonilise meedia olemusele. Meedia teel au ja hea nime teotamisel saab rikkumist lugeda raskemaks, kuivõrd au teotav sisu jõuab suuremale hulgale inimestele. Autori hinnangul on eelnimetatud Riigikohtu seisukoht kohaldatav ka interneti kommentaariumis toime pandud au ja hea nime teotamisele. Seejuures leiab autor, et au ja hea nime teotamisel interneti kommentaariumis võib potentsiaalselt tekkida kahju osutada isegi suuremaks kui au ja hea nime teotamisel traditsioonilises meedias. Eelkõige seetõttu, et interneti kommentaariumil on erinevalt traditsioonilisest meediast globaalne iseloom.¹⁸⁹ Interneti kommentaariumis avaldamine muudab teabe momentaalselt

¹⁸⁷ TlnRnKo, 26.01.2015, 2-13-49633, p 8.

¹⁸⁸ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 19.

¹⁸⁹ Jones, S. Protection of Reputation and Internet Defamation: the Canadian Perspective. *Convergence* 2007, Vol. 3, No 1, p 8.

ülemailmselt kättesaadavaks. Näiteks kui isiku kohta avaldatakse au ja hea nime teotav sisu maakonna ajalehes, siis saab vastava isiku maine tõenäoliselt kahjustatud üksnes vastava maakonna piires. Kui aga isiku au teotatakse kommentaariumis, siis on au teotav sisu lihtsasti kättesaadav üle kogu maailma. Seega on tõenäoliselt isiku aule põhjustatud kahju on oluliselt suurem, kui printmeedias au ja hea nime teotamise puhul.

Riigikohtu poolt avaldatud seisukohast, mille kohaselt saab isiku maine eelduslikult alati kahjustada, kui tema kohta avaldatakse au teotavat informatsiooni meedias, võiks järeldada, et maine kahjustamisest põhjustatud mittevaralise kahju väljamõistmine on kohtupraktikas levinud ning õigustatud, kuid tegelikkuses on kahju väljamõistmine rahas pigem erand kui reegel. Kohtupraktikast nähtub, et kui ka kohus on otsustanud kahjuhüvitise rahas väljamõistmise kasuks, siis on hüvitise suurus jäänud tihtipeale alla kannatanu poolt hagiavalduses nõutud hüvitise suurus.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on väljendanud seisukohta, mille kohaselt „igale au teotamise juhtumile ei pea reageerima rahalise kompensatsiooni väljamõistmisega, sest kohtumenetlus ise ja kohtulahend võivad olla piisavad selleks, et kõrvaldada au teotamisega põhjustatud negatiivsed tagajärjed.“¹⁹⁰ Seega leiab sisuliselt kohus, et väiksema intensiivsusega au ja hea nime teotamise korral võib piisavaks olla avaldatu õigusvastasuse tuvastamine kohtu poolt. Muuhulgas au teotamisel valeandmete avaldamisega on kohus pidanud mittevaralise kahju kõrvaldatuks avaldatud ebaõigete andmete ümberlükkamisega.

Autori hinnangul ei ole andmete ümberlükkamisega võimalik kõrvaldada mittevaralist kahju, mis on tekitatud kommenteerimiskeskkonnas au ja hea nime teotava kommentaari avaldamisega. Kuivõrd kommenteerimiskeskkonnas avaldatud kommentaarid sisaldavad

¹⁹⁰ RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 17.

enamasti väärtushinnanguid, mille ümberlükkamine või parandamine ei ole VÕS § 1047 lg 4 alusel võimalik. Kui ka au ja hea nime teotav kommentaar sisaldaks ebaõigeid andmeid, mille ümberlükkamist saaks iseenesest VÕS § 1047 lg 4 alusel nõuda, ei ole andmete ümberlükkamine interneti kommentaariumis tehniliselt võimalik.

EIK praktikas on loetud nõrgema intensiivsusega rikkumiste puhul mittevaraline kahju kõrvaldatuks kommentaari eemaldamisega kommenteerimiskeskonnast. Seda üksnes juhul, kui vaidlusalune kommentaar on olemuselt solvav, kuid ei sisaldanud vihakõne ning ei õhutanud vägivallale.¹⁹¹ Eeltoodu on kinnitust leidnud ka Eesti kohtupraktikas.¹⁹² Seega juhul, kui kommentaari sisu on üksnes solvav ning kommentaariumi pidaja on eemaldanud kommentaarid kannatanu nõudmisel kohaselt, siis sellega võib kommenteerimiskeskonna pidaja tsiviilõiguslik vastutus olla lõppenud, seejuures puudub vajadus mõista välja rahaline hüvitis.¹⁹³ Töö autori hinnangul ei tohiks hüvitise välja mõistmata jätmisel tugineda üksnes asjaolule, et kommenteerimiskeskonna pidaja on kommentaari keskkonnast kustutanud. Arvesse tuleks võtta ka asjaolu, kui kommentaar oli keskkonnas kättesaadav.

VÕS § 134 lg 2 kohaselt ei ole teise isiku au teotava tegevuse tõttu kahjuhüvitise väljamõistmine kohtule obligatorne või eeldatav, mistõttu tuleb kohtul tuvastada kahju lähtudes rikkumise raskusest. Rikkumise raskust mõjutavad asjaolud kohustub kohtule esitama kannatanu.¹⁹⁴ Rikkumise raskuse hindamisel on kohtupraktikas võetud arvesse asjaolu, et hageja on olnud varasemalt kriminaalkorras karistatud, mistõttu ei saanud tema kohta avaldatud ebakohased hinnangud põhjustada talle kahju, mille väljamõistmist kohtu kaudu saaks lugeda

¹⁹¹ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, para-s 64, 75, 77.

¹⁹² HMK 28.03.2016, 2-15-15724, p 23.

¹⁹³ HMK 28.03.2016, 2-15-15724, p 24.

¹⁹⁴ TMKo 25.03.2013, 2-12-14995.

põhjendatuks.¹⁹⁵ Nii luges kohus kannatanule põhjustatud negatiivsed tagajärjed kõrvaldatuks kommentaaride kustutamise ja kommenteerimiskeskonnast.

Kohtupraktikas on loetud rikkumise väiksele intensiivsusele viitavaks asjaoluks seda kui kannatanu au ja hea nime on teotatud väärtushinnanguga aga mitte ebaõige faktiväitega. Nii on Riigikohus leidnud, et kui kannatanu kohta on avaldatud kahtlusi, et isik võis kasutada kooli remondivahendeid oma korteri remondiks, on tegemist väikse intensiivsusega rikkumisega, kuivõrd hageja kohta on avaldatud kahtlusi, mitte aga otseseid süüdistusi.¹⁹⁶

VÕS § 134 lg 5 kohaselt võtab kohus kahju hüvitise määramisel arvesse kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist. Hoolimata asjaolust, et vabandamise nõuet kui sellist on kohtupraktikas siiani eitatud, siis rikkuja vabandamist kostja ees on võetud arvesse hüvitise suuruse määramisel. Juhul, kui õiguste rikkuja on vabandanud kannatanu ees, siis on kohus jätnud hüvitise pigem välja mõistmata.¹⁹⁷ Lisaks vabandamisele on kohus mittevaralise kahju välja mõistmata jätmisel tuginenud asjaolule, et kannatanu ei ole pöördunud enne kohtusse hagi esitamist kommentaaride eemaldamiseks kommentaariumi pidaja poole.¹⁹⁸

Eeltoodud kohtupraktikast nähtub, et kohus peab mittevaralise kahju väljamõistmist rahas tihtipeale põhjendamatuks ning eelistab kannatanule tekkinud kahjulike tagajärgede eemaldamiseks muid meetmeid, kui monetaarseid meetmeid. Seda ka juhul, kui au ja hea nime teotamine on toime pandud interneti kommentaariumis, millisel juhul saab kahju lugeda eelduslikult suuremaks kui näiteks traditsioonilises meedias avaldatud au ja hea nime teotamise korral.

¹⁹⁵ TlnRnKo 27.06.2013, 2-10-46710.

¹⁹⁶ RKHKo 5.10.2006, 3-3-1-44-06, p 13.

¹⁹⁷ RRTKo 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 29.

¹⁹⁸ TlnRnKo 27.06.2013, 2-10-46710.

3.3.Nõude ulatus kindlaksmääramine

3.3.1. Hüvitise vastavus varasemale kohtupraktikale

Riigikohus on avaldanud seisukoha, mille kohaselt peab au ja hea nime teotamise eest väljamõistetav hüvitis vastama ühiskonna üldisele heaolu tasemele ning üldise võrdsuspõhiõiguste tagamiseks olema sarnastel asjaoludel võrreldavad.¹⁹⁹ Seega peab üldise õigusselguse tagamiseks kohtu poolt väljamõistetav hüvitis vastama sarnastel asjaoludel varasemas kohtupraktikas väljamõistetavale hüvitise suurusele.

Hüvitise määramisel varasemale kohtupraktikale tuginedes, tuleb autori hinnangul arvesse võtta 2010.a jõustunud VÕS-i muudatusi. Nimelt 31.12.2010. aastal jõustunud VÕS § 134 lg 2 järgi tuleb kahjustatud isikule isikuõiguste rikkumisest, sealhulgas au ja hea nime teotamisest, tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral maksta mittevaralise kahju hüvitiseks mõistlik rahasumma. Enne eelnimetatud kuupäeva kehtis VÕS § 134 lg 2 sõnastuses: „Vabaduse võtmisest, samuti muude isikuõiguste rikkumisest, eelkõige isiku au teotamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse korral tuleb kahjustatud isikule mittevaraline kahju hüvitada üksnes juhul, kui rikkumise raskus, eelkõige kehaline või hingeline valu, seda õigustab.“ Enne 2010. aastat kehtinud redaktsiooni järgi kuulus kahjustatud isikule mittevaraline kahju hüvitamisele üksnes juhul, kui rikkumise raskus, eelkõige kehaline või hingeline valu, seda õigustas. Seega ei peetud vajalikuks reageerida kergemate au teotavatele tegudele mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmisega. Kahju hüvitamise välja mõistmine sõltus erandlike asjaoludest.

Eesti kohtupraktikas ei ole kinnitatud üldiseid ning laialt levinud mittevaralise kahju kindlaksmääramise põhimõtteid, siiski on teatavad suurusjärgud kohtupraktikas kujunenud.

¹⁹⁹ RKTCo 09.04.2008, 3-2-1-19-08 p 13, RKTCo 26.06.2013, 3-2-1-18-13 p 26, RKTCo 25.09.2013, 3-2-1-80-13 p 20.

Hüvitamisele kuuluva summa põhjendamisel on kohtupraktikas tihti viidatud Riigikohtu poolt 2008.a koostatud analüüsile, mille kohaselt jäi 2008.a isikuõiguste rikkumisest tingitud mittevaralise kahjuhüvitis vahemikku 1000-5000 krooni (ümberkonverteeritult ligikaudu 64-320 eurot).²⁰⁰ Võttes arvesse üleüldist Eesti majanduse kasvu, sealhulgas keskmise brutopalgatõusu on väljamõistetav kahjuhüvitis kasvanud võrdeliselt.

Õiguskirjanduse kohaselt tugineb Saksa kohtupraktika isikuõiguste rikkumise tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju eest hüvitise määramisel välja töötatud tabelile.²⁰¹ Hoolimata sellest, et hüvitise määrasid kajastav tabel ei oma õigusliku jõudu, on see siiski oluliseks allikaks õiglase hüvitise määramisel. Sarnaselt Saksa kohtutele on asunud EIK isikuõiguste rikkumiste eest väljamõistetud kahjuhüvitiste suuruse osas tabelit koostama, paraku ei ole EIK tabelit veel avalikustanud.²⁰²

3.3.2. Rikkumise raskus

Mõistliku hüvitise kindlaks määramisel kohustub kohus arvesse võtma rikkumise raskust ja ulatust aga ka kannatanule tekkinud negatiivseid mittevaralisi tagajärgi.²⁰³

Kohtupraktikas on leitud, et kui andmeid avaldatakse internetis, jõuab avaldatu eelduslikult oluliselt suuremale hulga inimesteni, mistõttu võib rikkumise ulatus olla oluliselt

²⁰⁰ Vutt, V. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded halduskohtus. Riigikohtu õigusteabe osakond, Tartu 2007, lk 20.

²⁰¹ Magnus, U. Damages for Non-Pecuniary Loss in German Contract and Tort Law. – The Chinese Journal of Comparative Law, Oxford: 2015, Vol. 3, No. 2, p 305.

²⁰² Altwicker-Hàmori, S. Altwicker, T. Peters, A. Measuring violations of Human Rights. An Empirical Analysis of Awards in Respect of Non-Pecuniary Damage under the European Convention on Human Rights. p 22. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.mpil.de/files/pdf4/Quant_Human.Rights.pdf, (29.04.2017).

²⁰³ RKTko 18.02.2015, 3-2-1-159-14 p 16; TlnRnKo 26.05.2016, 2-14-55913, p 32.

mastaapsem.²⁰⁴ Muuhulgas on loetud au ja hea nime teotava sisu avaldamist väljaande veebiversioonis, oluliseks argumendiks hüvitise määramisel.²⁰⁵ Rikkumise raskuse hindamisel võtab kohus muuhulgas arvesse ka isiku au teotavate kommentaaride kättesaadavust internetis. Teisi sõnu kohus võib võtta kahju hüvitise ulatuse määramisel arvesse seda, kui kaua olid au teotava sisuga kommentaarid internetis kättesaadavad kolmandatele isikutele. Nii on kohus leidnud, et räige sisuga kommentaarid, mis olid kommentaariumis kättesaadavad ligi 2 kuud, hoolimata kannatanu kaebusest, on tegemist raske rikkumisega.²⁰⁶

Kohtuasjas 2-15-6204 on aga jõutud seisukohale, et rikkumist ei saa pidada raskeks olukorras, kus ebakohast väärtushinnangut sisaldav kommentaar oli kommenteerimiskeskonnas kättesaadav üksnes ühe päeva. Nimetatud juhul oli kannatanu kohta avaldatu kommentaariumis väärtushinnang, kus teda oli nimetatud „idiodiks“. Kohus mõõnis, et sõna „idiot“ kasutamine võib põhjustada hagejale negatiivseid emotsioone, kuid võttes arvesse kommentaaride lühiajalist kättesaadavust ei ole põhjendatud mittevaralise kahju väljamõistmine.²⁰⁷

3.3.3. Hüvitise tõrjuv eesmärk

VÕS 134 lg 6 kohaselt võib kohus hüvitise suuruse määramisel võtta muuhulgas arvesse vajadust mõjutada õiguste rikkujat hoiduma edasisest kahju tekitamisest, arvestades seejuures kahju tekitaja varalist seisundit. Teisisõnu võib kohus välja mõista nn tõrjuva kahjuhüvitise, mis kannab endas preventioonifunktsiooni.²⁰⁸

²⁰⁴ RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13 p 28; TlnRnKo 29.06.2016, 2-13-7761, p 147.

²⁰⁵ TlnRnKo 29.06.2016, 2-13-77-61.

²⁰⁶ HMK 27.08.2008, 2-06-9067.

²⁰⁷ TRRo 29.02.2016, 2-15-6204, p 12.

²⁰⁸ Hirvoja, M. Tõrjuv kahjuhüvitis Eesti ja Saksa võlaõiguses mittevaralise kahju hüvitamisel ning nende seos karistusliku kahjuhüvitise kontseptsiooniga.— Juridica 2011/1, lk 56.

Kohus rõhutanud, et kostja ilmumine eelistungile hageja kujutise ning hageja au teotava väärtushinnanguga T-särgis, annab selgelt aimu kostja suhtumisest hagejasse, mistõttu peab hageja kasuks väljamõistetav hüvitis mõjutama kostjat edaspidistest hageja õiguste rikkumisest hoiduma.²⁰⁹

Autorile teadaolevalt ei ole Eesti kohtupraktikas tõrjuva kahjuhüvitise väljamõistmine leidnud kohaldamist interneti kommentaariumis avaldatu suhtes. Peamiselt on tõrjuv kahjuhüvitis leidnud kohaldamist vaidluste puhul, kus õiguste rikkujaks on ajakirjanduslik väljaanne. Muuhulgas puudub nii kohtupraktikas, kui ka õiguskirjanduses selged põhimõtted, millistel juhtudel on õigustatud preventioonifunktsiooni kandva kahjuhüvitise väljamõistmine. Interneti kommentaariumis toime pandud au ja hea nime teotamise korral peaks tõrjuva kahjuhüvitise välja mõistmine olema pigem erand ning tulenema konkreetse kaasuse erilistest asjaoludest. Väljamõistetav kahju võib osutada vastasel korral ebaproportsionaalseks riiveks kommentaatori vabale eneseväljendusele (PS § 45). Autori hinnangul võivad liiga suured hüvitised omada jahutavat efekti siirale ning avatule diskussioonile.

3.3.4. Kahju tekitaja tegevus

Interneti kommentaariumis põhjustatud au ja hea nime teotamisel tekkinud kahju hüvitise kindlaks määramisel saab kohus arvesse võtta ka kommenteerimiskeskonnas rakendatud meetmeid hüvitise ärahoidmiseks. Paljudes kommenteerimiskeskondades on kasutusel tehniline lahendus, mis võimaldab välistada automaatselt teatud vulgaarse sõnatüve kasutamise. Lisaks võimaldab enamik kommentaariume kasutajatel teada anda ebakohase sisuga kommentaarist. EIK praktikas on eelnimetatud meetmete kasutamine loetud isikute õigusrikkumiste ära hoidmiseks ebapiisavaks juhul, kui kommentaarid sisaldavad vihakõne

²⁰⁹ TlnRnKo, 26.01.2015, 2-13-49633.

ning õhutavad vägivallale.²¹⁰ Ka Eesti kohtupraktikas on esitatud seisukoht, mille kohaselt ei ole eelnimetatud meetmete rakendamisel kommentaariumi pidaja järginud käibes vajalikku hoolt kannatanule kahju tekkimise ärahoidmiseks (VÕS § 104 lg 3).²¹¹ Meetmed on loetud piisavaks juhul, kui vaidlusalusteks kommentaaride sisu on üksnes solvava iseloomuga.²¹²

Hüvitise suuruse määramisel võtnud kohus arvesse ka õiguste rikkujate käitumist kohtumenetluse ajal. Nii on kohus leidnud, et kuivõrd kostjad ei ole menetluse ajal tunnustanud ega aru saanud avaldatu õigusvastasusest, on põhjendatud suurema hüvitise väljamõistmine, kuna tõenäosus, et kostjad avaldavad ka tulevikus ebaõigetel faktiväidetel põhinevaid väärtushinnanguid, on suurem.²¹³

3.3.5. Hüvitise määramine kohtu poolt

Hüvitise suuruse määramine on kohtu diskretsiooniotsus.²¹⁴ Kaalutusotsuse tegemisel kohustub kohus oma otsuses välja tooma kõik kaalutusotsust mõjutavad asjaolud ning asjaolud, mida kohus on hüvitise suurusel arvesse võtnud.²¹⁵ Muuhulgas kohustub kohus otsuses märkima asjaolud, millised mõjutasid pigem suurema hüvitise väljamõistmiseks ning millised asjaolud pigem väiksema hüvitise välja mõistmist.

Eesti kohtupraktikas on peetud hüvitise vähendamist põhjendatuks juhul, kui kannatanu kohta on ebaõigeid faktiväiteid ning ebakohaseid väärtushinnanguid avaldatud üksnes ühele

²¹⁰ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 136.

²¹¹ HMK 27.08.2008, 2-06-9067.

²¹² ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, para-s 64, 75, 77.

²¹³ TlnRnKo 26.05.2016, 2-14-55913.

²¹⁴ RKTko 22.10.2008, 3-2-1-85-08, p 13.

²¹⁵ TlnRnKo 26.05.2016, 2-14-55913, p 32.

konkreetssele isikule, mitte nt avalikkusele.²¹⁶ Lisaks on kohus hüvitise vähendamisel arvesse võtnud ka asjaolu, et kohtumenetluse käigus osutusid üksnes osad kannatanu poolt esitatud väited õigusvastaseks aga mitte kõik.

Hüvitise ulatust mõjutavad tegurid ei oma iseenesest ettemääratud jõudu. Seega kuuluvad kohaldamisele ning hindamisele vastavalt konkreetse kaasuse asjaoludele. Ühtlasi ei ole kohtupraktikas ega õiguskirjanduses toodud ammendavat loetelu asjaoludest, mis võivad mõjutada mittevarelise kahjuhüvitise ulatust. Seega lähtub kohus hüvitise väljamõistmisel konkreetse kaasuse asjaolusid arvesse võttes.

VÕS § 127 lg 6 kohaselt saab kannatanu paluda kohtul oma diskretsiooniõigust teostades määrata mittevarelise kahju eest rahaline hüvitis. Eelnimetatud säte kuulub kohaldamisele juhul, kui kahju hüvitamise eeldused on kindlaks tehtud, kuid kahju täpset suurust ei ole võimalik kindlaks määrata. Sama põhimõte on sätestatud ka TsMS § 233 lg 1, mille kohaselt juhul, kui menetluses on tuvastatud kahju tekitamine, kuid kahju täpset suurust ei õnnestu kindlaks teha või selle kindlakstegemine oleks seotud eriliste raskustega või ebamõistlikult suurte kuludega, otsustab kahju suuruse kohus vastavalt oma siseveendumusele, võttes arvesse konkreetse kohtuasja asjaolusid. TsMS § 366 võimaldab kannatanul jätta hagi hüvitamisele kuuluv summa märkimata ja taotleda kohtult õiglast hüvitist vastavalt viimase äranägemisele.

Riigikohus on seisukohal, et juhul kui kannatanu on palunud kohtul mõista õiguste rikkujalt välja õiglane hüvitis kohtu äranägemisel ning kohus mõistab välja sümboolse suurusega hüvitise, siis ei ole kannatanul õigus vaidlustada kohtuotsusega välja mõistetud hüvitist.²¹⁷ Eeltoodu osas on jäänud aga eriarvamusel kohtunikud P. Jerofejev ja H. Jõks. Eriarvamuse kohaselt on hagejal õigus vaidlustada kohtu poolt määratud hüvitise suurus juhul, kui kohus on

²¹⁶ TlnRnKo 17.01.2017, 2-15-9284, p 79.

²¹⁷ RKTko 09.04.2008, 3-2-1-19-08, p 13.

rikkunud hüvitise määramisel oluliselt menetlusõiguse norme.²¹⁸ Menetlusõiguse normi rikkumisena on käsitletav sealhulgas kohtu diskretsiooni piiride rikkumist. Töö autor nõustub eriarvamuses väljendatud seisukohaga, mille kohaselt ei ole põhjendatud olukord, kus hageja ei saaks vaidlustada kohtu poolt määratud hüvitise suurust. Seaduse kohaselt on hagejal õigus nõuda õiglast hüvitist. Mõiste „õiglane“ on määratlemata õigusmõiste ning sõltub õigusmõistja siseveendumusest. Tulenevalt asjaolust, et õiglane hüvitis sõltub kohtuniku siseveendumusest, peaks see olema ka vaidlustatav. Vastasel korral lähtutakse hüvitise määramisel üksnes maakohtu kohtuniku õigluse tunnetusest.²¹⁹

Töö autor leiab, et kommentaariumis avaldatu omab eelduslikult suuremat kahju kannatanu mainele, kui traditsioonilises meedias avaldatu. Samas tuleks kahju hüvitise määramisel arvesse võtta kommentaaride kättesaadavust ning kommenteerimiskeskonna pidaja tegevust. Kuivõrd kommentaaride lühiaegne kättesaadavusest tulenevalt võib olla põhjendatud kahju hüvitise välja mõistmata jätmise. Kohtupraktika analüüsist nähtub, et avaldatu eristamine faktiväiteks või väärtushinnanguks ei oma mõju välja mõistetava kahju hüvitise ulatuse osas. Kohus on üksnes korra viidanud, et hüvitise välja mõistmata jätmise aluseks on asjaolu, et kannatanu kohta avaldati üksnes kahtlusi, mitte aga faktiväiteid. Seega ei leidnud avaldatu eristamine faktiväiteks ning väärtushinnanguks mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmisel ning ulatuse määratlemisel kinnitust.

²¹⁸ Jerofejev, P. Jõks, H eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-18-13, p 3 .

²¹⁹ Jerofejev, P. Jõks, H eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-18-13, p 3.

Kokkuvõte

Riigikohus on asunud seisukohale, et isiku au teotamine saab toimuda kas ebaõigete faktiväidete või väärtusotsustusega, andes avaldatu klassifitseerimiseks juhised, mille kohaselt faktiväited on oma olemuselt põhimõtteliselt kontrollitavad, see-eest väärtushinnangud tõendatavusele ei allu, küll aga on neid võimalik põhjendada. Kohtupraktikast nähtub, et avaldatu eristamine võib osutada keeruliseks, kuivõrd avaldatus on hinnangud ning väited niivõrd tihedalt omavahel seotud. Seega oli käesoleva töö eesmärgiks uurida, kas avaldatu eristamine- väärtushinnanguteks ja faktiväideteks on oluline, võttes arvesse kommenteerimiskeskonna eripärasid.

Töö esimeses peatükis kirjeldati kommenteerimiskeskonna olemust ning sellest tulenevaid probleeme au ja hea nime teotava teo õigusvastasuse tuvastamisel. Kommenteerimiskeskonna analüüsimisel lähtuti kommentaariumist, mida ei saa käsitleda infoühiskonnateenusena InfoTS ja e-direktiivi mõttes. Kuivõrd töö autor nõustub EIK kohtuasjas *Delfi v. Estonia* seisukohaga, mille kohaselt ei ole uudisteportaali juurde loodud kommenteerimiskeskonna pidaja tegevus oma olemuselt käsitletav tehnilise, automaatse ning passiivse iseloomuga.

Kommenteerimiskeskonna olemuse analüüsimisel tõi töö autor välja peamised ohud, mis kaasnevad teiste isikute aule ja heale nimele. Kommentaariumid kujutavad oma olemuselt ühest küljest enneolematut platvormi isikute väljendusvabaduse teostamiseks, kuid teisalt on suureks ohuks teiste ühiskonna liikmete aule ja heale nimele. Kuivõrd anonüümsuse tõttu tekib isikutel illusioon karistamatusest. Autori hinnangul väheneks au teotava sisu avaldamine kommentaariumis, kui kasutajad kohustuksid ennast eelnevalt registreerima.

Kommentaariumis avaldatud õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvesse võtte vastava keskkonna üleüldist keelekasutust, kõneviisi ja stiili. Nii võib avaldatu oma olemuselt sisaldada

ebasündaheid väljendeid, kuid vasta vastava kommenteerimiskeskonna stiilile, mistõttu võib osutuda avaldatu kohaseks.

Töö teise peatüki eesmärgiks oli uurida väärtushinnangu ja faktiväite eristamise vajadust. Töö autor leiab, et avaldatu eristamine väärtushinnanguteks ja faktiväideteks vajalikkust on võimalik hinnata kolmel tasemel. Esiteks saab hinnata väärtushinnangu ja faktiväite eristamise vajalikkust kannatanu ehk nõude esitaja seisukohast. Kuivõrd avaldatu klassifitseerimisest oleneb otseselt, millist tsiviilõigusliku õiguskaitsevahendit saab kannatanu oma õiguste kaitseks kasutada. Juhul, kui avaldatu on klassifitseeritav väärtushinnanguks, siis sellisel juhul saab kannatanu nõude eelkõige VÕS § 1055 lg 1 alusel õigusvastase käitumise lõpetamist ning VÕS § 1043 alusel kahju hüvitamist. Avaldatu klassifitseerimisel faktiväiteks on kannatanul lisaks eelnimetatud õiguskaitsevahenditele, õigus nõuda ka ebaõige faktiväite ümberlukkamist. Seega saaks hinnata kannatanu õiguskaitset tugevamaks juhul, kui avaldatu klassifitseeritakse faktiväitena. Samas tuleb kommenteerimiskeskonna olemust silmas pidades nentida, et avaldatu ümberlukkamine kommenteerimiskeskonnas võib osutuda tehniliselt võimatuks.

Teise tasemenä saab avaldatu eristamise vajalikkust käsitleda kohtu seisukohast. Kuivõrd avaldatu klassifitseerimisest oleneb kohtu poolt kohaldatav materiaalõiguslik norm. Juhul, kui kohus klassifitseerib avaldatu väärtushinnanguks, siis tuvastatakse hinnangu õigusvastasus vastavalt VÕS § 1046 lg-le 1, seejuures VÕS § 1047 kohaldamisele ei kuulu. Avaldatu klassifitseerimisel faktiväiteks tuleb kohtul õigusvastasuse tuvastamisel lähtuda VÕS §-st 1046 ja § 1047 lg-st 1-3. Materiaalõigusliku normi kohaldamisest õigusvastasuse tuvastamisel sõltub otseselt tõendamisele kuuluvate asjaolude ring. Kohtu seisukohast omab avaldatu eristamine tähtsust ka veel sellepoolest, et kohutule kohalduv selgitamiskohustus on mõlemal juhul erinev.

Kolmanda tasemena saab avaldatu eristamise vajalikkust kirjeldada ka au ja hea nime teotanud isiku ehk avaldaja seisukohast. Kolmas tase on vältimatult seotud teise tasemega, kuivõrd kohtu poolt kohaldatav materiaaõiguslik norm määratleb tõendamiseseme asjaolud. Seega sõltub avaldatu õigusvastasuse tuvastamisel materiaaõigusliku normi valikust otseselt see, mida peab avaldaja asuma tõendama. Avaldatu klassifitseerimisel faktiväiteks kohustub avaldaja tõendama väidet või asjaolu, et ta on andmete avaldamisel nende tõele vastavust piisavas ulatuse kontrollinud. Kuivõrd väärtushinnang ei tõendatav, siis kohustub avaldaja tõendama hinnangu aluseks olevaid asjaolusid.

Lisaks leidis teises peatükis käsitlemist ka avaldatu eristamise problemaatika. Kohtupraktika analüüsist nähtub, et peamised probleemid avaldatu klassifitseerimisel tulenevad liitväidete puhul ning kaudsete faktiväidete tuvastamisel.

Autor analüüsis teises peatükis ka isikuõiguste konflikti, kuivõrd kommenteerimiskeskonnas au teotamine on alati seotud teise isiku õigusega vabale eneseteostusele. Seega tuleb kohtul vastavalt kaasuse asjaoludele kumb õigus on prevaleeruv. Kohtupraktika analüüsimisel leiti, et väärtushinnangu ja faktiväite eristamine omab tähtsust ka kollideeruvate õiguste kaalumisel.

Kolmandas peatükis käsitleb autor au ja hea nime teotamisel kannatanu poolt esitatud mittevaralise kahjuhüvitise nõudega seonduvat. Mittevaralise kahjuhüvitise nõude raames leidis esmalt käsitlemist kahju eest vastutava isiku küsimus. Töö autor leiab, et põhjendatud on au ja hea nime teotamise korral kannatanute pöördumine kommenteerimiskeskonna pidaja vastu, kuivõrd tegeliku autori tuvastamine on Eesti õiguses ebakindel ning ei pruugi kannatanu jaoks tuua soovitud tulemust. Kommenteerimiskeskonnas toime pandud au ja hea nime teotamisel autori vastutust on kinnitatud ka Inglise ning Ameerika Ühendriikide õiguses, kuid autori hinnangul on ka eelnimetatud õigussüsteemides tegeliku autori tuvastamine problemaatiline.

Eesti kui ka Inglise õigus võimaldavad kannatanul oma õiguste kaitseks pöörduda ka kommenteerimiskeskonna pidaja vastu. Ameerika Ühendriikide õigus on eeltoodut aga kategooriliselt välistatud. Autori hinnangul on Ameerika Ühendriikide lähenemine kommenteerimiskeskonnas toime pandud rikkumistele liigselt sõnavabaduse keskne, mille tulemusel võib kannatanu jääda täielikult õiguskaitseta.

Lisaks analüüsis autor kolmanda peatüki raames au ja hea nime teotamisest tingitud mittevaralise kahjuhüvitise väljamõistmist mõjutavaid tegureid. Au ja hea nime teotamist käsitleva kohtupraktika analüüsimisel nähtub, et kohus on pidanud mittevaralise kahju väljamõistmist pigem põhjendamatuks. Kommenteerimiskeskonnas toimepandud au ja hea nime teotamiste puhul on kohus lugenud negatiivse tagajärje kõrvaldatutuks kommentaaride kustutamisega. Kohus on lugenud mittevaralise kahjuhüvitise välja mõistmata jätmise põhjendamatuks ka juhul kui kannatanu kohta oli avaldatud väärtushinnanguid, mitte aga faktiväiteid.

Töö autori hinnangul tuleks kahjuhüvitise väljamõistmisel võtta arvesse ka kommenteerimiskeskonna olemust. Nimelt seetõttu, et kommenteerimiskeskonnas avaldatu auditoorium on oluliselt suurem kui traditsioonilise meedia puhul, mistõttu on põhjendatud kommenteerimiskeskonnas avaldatu eest mõista suurem kahju hüvitis.

Viimasena analüüsib töö kohtu poolt välja mõistetava mittevaralise kahju ulatust mõjutavaid asjaolusid. Kahjuhüvitise ulatust mõjutavate asjaoludena on kohus võtnud õigusselguse huvides arvesse varasemalt väljamõistetud hüvitist, rikkumise raskust, hüvitise tõrjuvat eesmärki ning kahju tekitaja tegevust. Autori hinnangul omab kommentaariumis toimepandud au ja hea nime teotava teo kahju hüvitise määramisel olulist tähtsust rikkumise intensiivsus ning kahju tekitaja tegevus. Seega tuleks arvesse võtta kui kaua isiku au teotavad kommentaarid olid avalikkusele

kättesaadavad. Ühtlasi millised meetmed olid kommenteerimiskeskonna pidaja poolt kasutusele võetud rikkumise ärahoidmiseks.

Töö hüpoteesiks oli, et kommenteerimiskeskonna eripära arvesse võttes, omab väärtushinnangu ja faktiväite vahetegu tähtsust protseduurilistel, tõenduslikel põhjustel kui ka mittevaralise kahju hüvitamise puhul. Töö autori hinnangul leidis hüpotees kinnitust osaliselt, kuivõrd kommentaariumis au teotava sisu klassifitseerimine omab tähtsust eelkõige protseduurilistelt ning tõenduslikel kaalutlustel. Siiski ei tuvastanud töö autor, et avaldatu eristamine väärtushinnanguks ja faktiväiteks omaks tähtsust mittevaralise kahju hüvitamise väljamõistmisel ning ulatuse määramisel.

Defamation in internet forum and compensation for non-pecuniary damage

Abstract

Pursuant to the article 17 of the Constitution of the Republic of Estonian no one's honour or good name may be defamed. Supreme Court of the Republic of Estonia has expressed a statement that in case of defamation the court needs to consider whether the person has been defamed with statement of fact or value judgement. Careful distinction need to be made between facts and value-judgements. Thus existence of facts can be demonstrated, whereas the truth of value-judgement is not susceptible of proof. However, the judicial practice of the Estonian courts indicate that the distinction of the disclosed information may turn out problematic, since the information and value-judgment is disclosed inextricably linked. Thus it is not possible to establish whether the person's reputation has been harmed by disclosure of facts or value-judgements. However one's freedom of expression is always related to another people right for reputation. Internet forum provides an unprecedented platform for internet users to excersie their freedom of expression which is considered as one of the foundations of the democratic society. However one's freedom of expression is always related to another people right for reputation. In particular, when users are allowed to express their opinions and ideas anonymously. The purpose of this master's thesis is to analyses whether the distinction-between statements of facts and value-judgements- are really necessary taking account the special nature of the forum. The hypothesis is that the distinction making - between statements of facts and value-judgements- is necessary for procedural and evidentiary reasons.

In the first chapter of the thesis the author analyses the nature of the forum and the aspects which should be taken into account in case of a defamation. The analyze is based on that the forum which is operated by the professionally managed Internet news portal, whose activity is not considered as passive, purely technical in the sense of E-commerce directive. By analyzing

the nature of the forum, the author also gave an overview of the main problems for one's reputation. In the second chapter of the first paragraph the unlawfulness of the value-judgement and statements of fact has been analyzed.

The second paragraph is divided in to three chapters. First chapter deals with the necessity of the distinction making - between statements of facts and value-judgements. The necessity may differentiate in three different levels. Firstly, it is necessary to distinguish value judgements from the statements of facts on the victim's point of view. Since applicable legal remedies depend on whether the disclosed statements are classified as fact or value judgements. Secondly, it is important to distinguish the disclosed information on the courts' point of view in order to apply relevant substantive law. Thirdly, the distinction making in necessary for the defendant, since the burden of proof vary. In case the statement is classified as fact, the defendant is required to proof the veracity of the disclosed information. The second chapter of the second paragraph deals with main problems appeared in the Estonian case-law regarding to the distinction making - between statements of facts and value-judgements. In third chapter of the second paragraph the conflict of fundamental rights have been analyzed on the basis of the ECtHR judicial practice.

Third paragraph of the thesis focuses on the compensation of the non-pecuniary damages. Firstly, the author examines who shall be held liable for defamatory comments. In Estonia, the plaintiff may bring an action against actual author (commentator) or against content provider (forum operator). However it is difficult to ascertain the identity of the actual wrongdoer, since the commentators are commentating anonymously. In order to file an action, the plaintiff need to obtain the anonymous speaker's Internet Protocol (IP) by initiating pre-trial taking of evidence. However the duration of the procedure may endure 4 to 6 months. Even when the real IP address can be ascertained, it still may be very difficult to attribute the defamatory statements to specific person. Therefor the author find it to be undertrained measure for the

protection of the plaintiff's rights, thus it is vested to file an action against the forum operator, who has also greater financial capability. Similarly to Estonian law, the English law enables plaintiffs to bring action against actual author (commentator) or against content provider (forum operator). However, in the United States of America the situation for the defamed person is even harder due to the unique value that is given to freedom of speech. The action can only bring against the actual author of the comment.

In addition, the author analyzed Estonian judicial practice in order to establish main factors which affected the awarding of monetary compensation. Firstly the author of this thesis found that when deciding on the amount of the damages caused by the defamatory action, the nature of the forum must be taken into account. Secondly the author analyzed the factors influencing the extent of the compensation being awarded. The court has taken into account the seriousness of the violation, the action of the defendant, damages awarded in the previous judicial practices and also presentational aim. However, the author did not establish any differences in the extent of the damages awarded regarding to the statements of facts and value-judgements.

Distinction making - between statements of facts and value-judgements- is necessary for procedural and evidentiary reasons, but not in case of awarding damages. Thus, the hypothesis was confirmed partially.

_____ (signature)

Erika Tuvike

Kasutatud materjalid

Kasutatud kirjandus

1. Altwicker-Hàmori, S. Altwicker, T. Peters, A. Measuring violations of Human Rights. An Empirical Analysis of Awards in Respect of Non-Pecuniary Damage under the European Convention on Human Rights. p 22. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.mpil.de/files/pdf4/Quant_Human.Rights.pdf, (24.04.2017).
2. Baynham, B. G. Reid, D. J. The Modern Day Soapbox: Defamation in the Age of the Internet. Continuing Legal Education Society of British Columbia, September 2010, Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.cle.bc.ca/PracticePoints/LIT/11-ModernSoapbox.pdf>, (24.04.2017).
3. Bernal, P.A. Web 2.5: The Symbiotic Web. International Review of Law, Computer & Technology 2010, Vol 24, No. 1.
4. Bosland, J. Kenyon, A. T. Walker, S. Protecting inferences of fact in defamation law: fair comment and honest opinion. – Cambridge Law Journal 2015, Vol 74, No 2.
5. Brunner, L. The Liability of an Online Intermediary for Third Party Content. The Watchdog Becomes the Monitor: Intermediary Liability after *Delfi v. Estonia*. Human Rights Law Review, 2016, Vol 16, No 1.
6. Coors, C. Opinion or defamation? Limits of free speech in online customer reviews in the digital era. – The Journal of Computer, Media and Telecommunication Law, 2015, Vol 20, No 3. Kättesaadav arvutivõrgust: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2744536, (24.04.2017).
7. Descheemaeker, E. Protecting Reputation: Defamation and Negligence. – Oxford Journal of Legal Studies, 2009, VOL 29, No 4.
8. Ernits, M. Avalik väljendusvabadus ja demokraatia. – Juridica 2007/I.
9. Gleicher, N. John Doe Subpoenas: Toward a Consistent Legal Standard. Yale Law Journal, 2008, Vol 118, No 2.

10. Grotius, H. The Jurisprudence of Holland. Oxford: Clarendon Press, 1962.
11. Halgand, D. Perspective: Collaboration between New Technology and Traditional Media. – Insights on Law and Society 2012, Vol 12, No 3.
12. Heymann, L. A. The Law of Reputation and the Interest of the Audience. – Boston College Law Review, Vol 52, No 4.
13. Hion, S. Sõnavabadus interneti kommentaariumides: õiguslikud aspektid. Magistritöö. Juhendaja J. Laffranque. Tartu Ülikool 2014.
14. Hirvoja, M. Tõrjuv kahjuhüvitis Eesti ja Saksa võlaõiguses mittevaralise kahju hüvitamisel ning nende seos karistusliku kahjuhüvitise kontseptsiooniga.— Juridica 2011/1.
15. Holmes, N. Venables, D. What is Web 2.0?. International Newsletter for Lawyers 2007. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.infolaw.co.uk/newsletter/2007/11/what-is-web-20/>, (24.04.2017).
16. Jones, S. Protection of Reputation and Internet Defamation: the Canadian Perspective. Convergence 2007, Vol. 3, No 1.
17. Keller, P. European and International Media Law. New York: Oxford University Press 2011.
18. Luide, S. Au tsiviilõiguslik kaitse ja selle erisused au teotamisel interneti kaudu. Magistritöö. Juhendaja P. Varul. Tartu Ülikool 2003.
19. Murray, A. Information Technology Law: The law and society (2. Edition). Oxford: Oxford University Press 2010.
20. Perry, R. Zarsky, T. Z. Liability for online anonymous speech: Comparative and Economic Analysis. Journal of European Tort Law, Vol. 5, 2014.
21. Perry, R. Zarsky, T. Z. Who Should Be Liable for Online Anonymous Defamation. – The University of Chicago Law Review Dialogue, 2015, Vol 82.
22. Magnus, U. Damages for Non-Pecuniary Loss in German Contract and Tort Law. –The Chinese Journal of Comparative Law, Oxford: 2015, Vol. 3, No. 2.

23. Maruste, K. jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.
24. Pild, M. Võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamine au teotamisel sotsiaalmeedias Facebooki näitel. Magistritöö. Juhendajad V. Kõve, K. Turk. Tartu Ülikool 2016.
25. Punab, M. Ebaõigete ja au teotavate andmete avaldamine ja sellega tekitatud mittevaraline kahju. Magistritöö. Juhendaja I. Kull, Tartu Ülikool 2009.
26. Rebane, M. *Online*-ajakirjanduse areng Eestis. Bakalaureusetöö. Juhendajad H. Harro-Loit, V. Nuust. Tartu Ülikool 2007.
27. Sanchezm M. C. The web difference: a legal and normative rationale against liability for online reproduction of third-party defamatory content. – Harvard Journal of Law & Technology, 2008, Vol 22, No 1.
28. Sobel, D. L. The Process that ‘John Doe’ Is Due: Addressing the Legal Challenge to Internet Anonymity. – Virginia Journal of Law and Technology, 3/2000.
29. Spano, R. Intermediary Liability for Online User Comments under the European Convention on Human Rights. – Human Rights Law Review, 2017.
30. Stijn, S. Freedom of Expression and the right to reputation: Human rights conflict. American University International Law Review, Vol 26, No 1.
31. Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura 2012.
32. Turk, K. Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. – Juridica 2014/III.
33. Turk, K. Teabe talletaja deliktiõiguslik vastutus. Magistritöö. Juhendaja J. Lahe. Tartu Ülikool 2010.
34. Vamialis, A. Online defamation: confronting anonymity. – International Journal of Law and Information Technology, 2012, Vol 21, No1.

35. Varul, P. Jt. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.
36. Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. 8. ja 10. osa (§-d 619-916 ja §-d 1005-167) Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009.
37. Vutt, V. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded halduskohtus. Riigikohtu õigusteabe osakond, Tartu 2007.
38. Weir, T. An Introduction to Tort Law (2nd edition). Oxford: Clarendon Press 2006.
39. Zimmermann, R. The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996.

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid

40. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.
41. Infoühiskonna teenuse seadus. – RT I 2004, 29, 191... RT I, 12.07.2014, 48.
42. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197... RT I, 28.12.2016, 22.
43. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 31.12.2016, 7.

Rahvusvahelised õigusaktid ja Euroopa Liidu õigus

44. Ameerika Ühendriikide– Põhiseaduse esimesele täiendusele: the First Amendment. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-CONAN-1992/pdf/GPO-CONAN-1992-10-2.pdf>, (24.04.2017).
45. Ameerika Ühendriikide– Telekommunikatsiooniseaduse: The Telecommunication Act. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://transition.fcc.gov/Reports/tcom1996.pdf>, (24.04.2017).
46. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2000/31/EÜ infoühiskonna teenus teatavate õiguslike aspektide eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (edaspidi kui E-kaubanduse direktiivi).

47. Euroopa Liidu põhiõiguste harta 26.10.2012. – ELT C 326, 26.10.2012.
48. Inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsioon.–RT II 2000, 11, 57.
49. Ühendkuningriik – Laimuseadus: United Kingdom. Defamation Act.–2013 c, 26, § 4.–

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted>, (24.04.2017).

Kasutatud kohtupraktika

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

50. ECtHR 01.07.1997, 20834/92, *Oberschlick v. Austria* (no. 2).
51. ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*.
52. ECtHR 23.09.1994, 15890/89, *Jersild v. Denmark*.
53. ECtHR 25.11.1999, 23118/93, *Nilsen and Johnsen v. Norway*.
54. ECtHR 28.09.1999, 28114/95, *Dalban v. Romania*.
55. ECtHR 06.02.2001, 41205/98, *Tammer v. Estonia*.
56. ECtHR 27.02.2001, 26958/95, *Jerusalem v. Austria*.
57. ECtHR 26.02.2002, 29271/92, *Dichand and others v. Austria*.
58. ECtHR 27.05.2003, 43425/98, *Skalka v. Poland*.
59. ECtHR 29.06.2004, 64915/01, *Chauvy and others v. France*.
60. ECtHR 16.11.2004, 53678/00, *Karhuvaara and Iltalehti v. Finland*.
61. ECtHR 13.11.2004, 39394/98, *Scharsach and News Verlagsgesellschaft mbH v. Austria*.
62. ECtHR 17.12.2004, 49017/99, *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*.
63. ECtHR 27.10.2005, 58547/00, *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlags GmbH v. Austria*.
64. ECtHR 09.11.2006, 72331/01, *Krone Verlags GmbH & Co. KG v. Austria*.
65. ECtHR 14.12.2006, 5433/02, *Shabanov and Tren v. Russia*,
66. ECtHR 24.04.2007, 7333/06, *Lombardo and Others v. Malta*.

67. ECtHR 31.07.2007, 25968/02, *Dyuldin and Kislov v. Russia*.
68. ECtHR 02.12.2008, 2872/02, *K.U. v. Finland*.
69. ECtHR 22.04.2010, 40984/07, *Fatullayev v. Azerbaijan*.
70. ECtHR 17.06.2010, 9807/02, *Ovchinnikov v. Russia*.
71. ECtHR 22.04.2013, 48876/08, *Animal Defenders International v. the United Kingdom*.
72. ECtHR 10.05.2011, 48009/08, *Mosley v. the United Kingdom*.
73. ECtHR 25.10.2011, 27520/07, *Altuğ Taner Akçam v. Turkey*.
74. ECtHR 10.07.2012, 46443/09, *Björk Eiðsdóttir v. Iceland*.
75. ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*.
76. ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*. Joint dissenting opinion of judges Sajó and Tsotsoria.
77. ECtHR 20.10.2015, 11882/10, *Pentikäinen v. Finland*.
78. ECtHR 2.02.2016. 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and index.hu Zrt v. Hungary*.
79. ECtHR 16.03.2017, 58493/13, *Olafsson v. Iceland*.

Siseriiklike kohtute lahendid

Eesti kohtulahendid: Maa- ja ringkonnakohus

80. HMK 27.08.2008, 2-06-9067.
81. HMKo 29.09.2011, 2-08-76058.
82. TlnRnKo 21.02.2012, 2-08-76058.
83. TMKo 25.03.2013, 2-12-14995.
84. TlnRnKo 27.06.2013, 2-10-46710.
85. TlnRnKo, 26.01.2015, 2-13-49633.
86. TRRo 29.02.2016, 2-15-6204.
87. HMKo 04.02.2016, 2-15-12127.

88. HMK 28.03.2016, 2-15-15724.
89. TlnRnKo 26.05.2016, 2-14-55913.
90. TlnRnKo 29.06.2016, 2-13-77-61.
91. TlnRnKo 29.07.2016, 2-15-15724.
92. TlnRnKo 12.01.2017, 2-15-17440.
93. TlnRnKo 17.01.2017, 2-15-9284.

Eesti kohtulahendid: Riigikohus

94. RKTKo 30.10.1997, 3-2-1-123-97.
95. RKTKo 5.12.1997, 3-2-1-99-97.
96. RKTKo 7.05.1998, 3-2-1-61-98.
97. RKTKo 13.06.2002, 3-2-1-63-02.
98. RKTKo 11.02.2004, 3-2-1-11-04.
99. RKTKo 13.05.2005, 3-2-1-17-05.
100. RKTKo 31.05.2006, 3-2-1-161-05.
101. RKTKo 21.12.2005, 3-2-1-95-05.
102. RKHko 5.10.2006, 3-3-1-44-06.
103. RKTKo 13.04.2007, 3-2-1-5-07.
104. RKTKo 10.10.2007, 3-2-1-53-07.
105. RKTKo 31.10.2007, 3-2-1-73-07.
106. Luige, J eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-73-07.
107. RKTKo 19.02.2008, 3-2-1-145-07.
108. RKTKo 09.04.2008, 3-2-1-19-08.
109. RKTKo 22.10.2008, 3-2-1-85-08.
110. RKTKo 13.01.2010, 3-2-1-152-09.
111. RKTKo 10.06.2009, 3-2-1-43-09.
112. RKTKo 26.11.2010, 3-2-1-83-10.

113. RKTko 21.12.2010, 3-2-1-67-10.
114. RKTko 20.06.2012, 3-2-1-169-11.
115. J.Luige eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-169-11 eriarvamus.
116. RKTko 19.03.2012, 3-2-1-4-12.
117. RKTko 25.09.2013, 3-2-1-80-13.
118. RKTko 26.06.2013, 3-2-1-18-13.
119. Jerofejev, P. Jõks, H eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-18-13.
120. RKTko 18.02.2015, 3-2-1-159-14.
121. Luige, J eriarvamus Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusele 3-2-1-37-15.
122. RKTko 15.04.2015, 3-2-1-24-15.
123. RKTko 29.03.2017, 3-2-1-153-16.

Muud kohtulahendid

124. *Sim v. Stretch.* – [1936] 2 All E.R. 1237, 1240.
125. *Youssouppoff v MGM Pictures Ltd.* – [1934] 50 TLR 581.
126. *Drummond-Jackson v British Medical Association.* – [1970] 1 All E.R. 1099; [1970] 1 WLR 694.
127. *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323, [1974].
128. *Cooke and Anor v MGN* EWHC 2831 (QB) [2014].
129. *Yelp, Inc v. Hadeed Carpet Cleaning, Inc*, 752 (SE) 2d 554 (2014).
130. *AB Ltd v. Facebook Ireland Ltd*, [2013] NIQB 14,

Kasutatud muud maetrjalid

131. Andra Siibak: kuidas muutub inimese käitumine ja olek anonüümses kontekstis?
– Postimees 07.01.2017.
132. Online kommentaaride hea tava lepe. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.eall.ee/lepped/online.html> (22.04.2017) p 2.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Erika Tuvike,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Au teotava sisu avaldamine interneti kommentaariumis ja mittevahalise kahju hüvitamine,

mille juhendaja on Irene Kull,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **02.05.2017**